

คำนำ

หนังสือพุทธศาสนสุภายิต เล่ม ๒ และเล่ม ๓ นี้ พระมหาทองสืบ จารุวณฺโณ ป.ธ. ๕ หัวหน้ากองตำรา พร้อมด้วยคณะกรรมการ (ตามรายชื่อท้ายคำนำ) ได้รวบรวมและเรียบเรียงขึ้น ตามคำชี้แจงในคำนำพิมพ์ครั้งแรก พ.ศ. ๒๔๗๕ นั้นแล้ว ภายหลังคณะกรรมการจึงแยกพิมพ์เป็นเล่ม ๒ และเล่ม ๓ ตามที่ปรากฏนี้

ในการพิมพ์ครั้งนี้ แผนกตำราได้ตรวจแก้ไขคำแปลและถ้อยคำสำนวนให้สละสลวยและกระชับยิ่งขึ้นโดยตลอด ถ้ายังมีที่ขาดตกบกพร่อง ก็ขอให้ท่านผู้รู้โปรดช่วยทักท้วงแก้ไขต่อไปด้วย.

แผนกตำรา

มหามกุฏราชวิทยาลัย

๑ มีนาคม ๒๕๒๖

คำนำ

(พิมพ์ครั้งแรก พ.ศ. ๒๔๗๕)

บัดนี้ การศึกษานักธรรมและธรรมศึกษาได้เจริญแพร่หลายทั่วพระราชอาณาจักร ส่วนหลักสูตรแผนกเรียงความแก่กระทัุ้ธรรมนั้น สำหรับชั้นตรี ใช้หนังสือพุทธศาสนสุภายิต เล่ม ๑ ของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, สำหรับชั้นโท ยังไม่มีหนังสือหลักสูตรโดยเฉพาะ แต่ได้ใช้กระทัุ้ธรรมในหนังสือพุทธศาสนสุภายิตเล่ม ๑ นั้นเป็นพลางก่อน แม้สำหรับชั้นเอก ก็ยังไม่มีหนังสือหลักสูตรโดยเฉพาะเช่นเดียวกัน และได้ใช้กระทัุ้ธรรมในหนังสือฉบับข้าง ในหนังสือฉบับข้าง ไม่จำกัด

ข้าพเจ้าเห็นว่า ถึงเวลาสมควรที่จะเรียบเรียงหนังสือพุทธศาสนสุภายิต เล่ม ๒ เพื่อเป็นหลักสูตรนักธรรมและธรรมศึกษาชั้นโท และพุทธศาสนสุภายิต เล่ม ๓ เพื่อเป็นหลักสูตรนักธรรมและธรรมศึกษาชั้นเอกต่อไป ได้นำความดำรินั้นกราบเรียนท่านเจ้าพระคุณสมเด็จพระวชิรญาณวงศ์ วัดบวรนิเวศวิหาร นายกรรมการ

มหามกุฏราชวิทยาลัย และท่านเจ้าคุณพระศาสนโศภน (แจ่ม
จตุตสโล ป. ๗) วัดมกุฏกษัตริยาราม กรรมการมหามกุฏราชวิทยาลัย
และแม่กองแผนกธรรมสนามหลวง เมื่อได้รับความเห็นชอบแล้ว จึง
ขอให้เพื่อนสหพรหมจารีหลายรูป (ตามรายนามในหนังสือนี้) ช่วย
คัดคาถาในพระไตรปิฎกโดยมาก และแปลตรวจจัดระเบียบเข้าหมวด
ธรรมชั้นหนึ่งก่อน ครั้นร่างสำเร็จแล้ว ข้าพเจ้าจึงได้จัดแปลแก้ไขตัดเติม
อีกชั้นหนึ่ง จนสำเร็จรูปตามที่ปรากฏนี้

อนึ่ง ข้าพเจ้ามีเจตนารวบรวมหนังสือนี้ขึ้น เพื่อประโยชน์
แก่กุลบุตรหลายประเภท มิใช่สำหรับเป็นหลักสูตรนักธรรมและ
ธรรมศึกษาอย่างเดียว แม้ผู้มีได้เป็นนักเรียนชั้นนั้น จักอ่อนคุดเพื่อ
ธรรมปฏิบัติก็ได้ สำหรับนักเทศกัยขึ้นเป็นหัวข้อธรรมเทศนาก็ได้
เพราะฉะนั้น หนังสือนี้จึงสมควรแก่นักเทศกัยนักธรรมทั้งปวง.

ในขณะที่กำลังรวบรวมหนังสือนี้อยู่ ท่านผู้อุปการะจะฉลอง
พระพุทธรูปและประโยชน์ ๕ มีความประสงค์จะพิมพ์หนังสือธรรมขึ้น
ฉลอง แล้วแจกในงานนั้นด้วย ข้าพเจ้าได้รับมอบให้จัดหาหนังสือ
สำหรับการนั้น จึงได้เลือกหนังสือนี้ให้พิมพ์ขึ้นก่อน ภายหลังจัด
ได้แยกเป็นเล่ม ๒ และเล่ม ๓ สำหรับเป็นหลักสูตรต่อไป.

หนังสือพุทธศาสนสุภาษิตได้สำเร็จรูปเห็นปานนี้ เพราะอาศัย
น้ำพักน้ำแรงของเพื่อนสหพรหมจารีผู้ช่วยเหลือเป็นสำคัญ เพราะฉะนั้น
จึงขอขอบใจท่านเหล่านั้นไว้ในที่นี้ด้วย.

พระมหาทองสืบ จารุณฺโณ

วัดมกุฏกษัตริยาราม

๘ ตุลาคม ๒๔๗๕

พุทธศาสนาสูภายิต

เล่ม ๒

๑. อัตตวรรค คือ หมวดตน

๑. อุตตทตฺถํ ปฺรตฺถเนน พหุณาปี น หาปเย

อุตตทตฺถมภิญฺญาเย สทตฺถปฺสฺสโต สิยา.

บุคคลไม่ควรพละประโยชน์ของตน เพราะประโยชน์ผู้อื่นแม้มาก รู้จักประโยชน์ของตนแล้ว พึงชวนชวายเป็นประโยชน์ของตน.

(พุทธ) ชุ.

ธ. ๒๕/๓๗.

๒. อุตฺตานญฺเจ ตถา กยิรา ยถญฺปิมนุสฺสาสติ

สุทฺทโนโต วต ทเมถ อุตฺตา หิ กิร ทฺททโม.

ถ้าสอนผู้อื่นฉันใด พึงทำตนฉันนั้น ผู้ฝึกตนดีแล้ว ควรฝึกผู้อื่น ได้ยอว่าตนแลฝึกยาก

(พุทธ) ชุ.

ธ. ๒๕/๓๖.

๓. อุตฺตานเมว ปญฺมํ ปฏฺฐิรฺเป นิเวสเย

อถญฺปิมนุสฺสาเสยฺย น กิลิสฺเสยฺย ปญฺทิตโต.

บัณฑิตพึงตั้งตนไว้ในคุณอันสมควรก่อน สอนผู้อื่นภายหลัง จึงไม่มัวหมอง.

(พุทธ) ชุ.

ธ. ๒๕/๓๖.

๒. อัปมาทวรรค คือ หมวดไม่ประมาท

๔. อปฺปมตฺโต ปมตฺเตสุ สุตฺเตสุ พหุชาคโร

อพลสฺสํ สีมฺสฺโส หิตฺวา ยาทิ สุเมธฺโส.

คนมีปัญญาดี ไม่ประมาทในเมื่อผู้อื่นประมาท มักตื่นในเมื่อ
ผู้อื่นหลับ ย่อมละทิ้ง (คนโง่) เหมือนม้าฝีเท้าเร็ว ทิ้งม้าไม่มีกำลัง
ไปฉะนั้น.

(พุทธ)

บุ. ธ. ๒๕/๑๘,๑๙.

๕. อุกฺกณฺวโต สติมโต สุกฺกมฺมสฺส นิสฺมมการิโน

สญฺปิตสฺส จ ฌมฺมชีวิโน อปฺปมตฺตสฺส ยโสภิวฑฺฒติ.

ยศย่อมเจริญ แก่ผู้มีความหมั่น มีสติ มีการทำงานสะอาด
ใคร่ครวญแล้วทำ ระวังดีแล้ว เป็นอยู่โดยธรรม และไม่ประมาท.

(พุทธ)

บุ. ธ. ๒๕/๑๘.

๖. มา ปมาทมนฺุญเชก มา กามรติสนฺุถวํ

อปฺปมตฺโต หิ ฌายนฺุโต ปปฺโปติ ปรมํ สุขํ.

อย่ามัวแต่ประมาท อย่ามัวแต่สนิทชิดชอบในกาม เพราะผู้ไม่
ประมาท พิจารณาอยู่ ย่อมถึงบรมสุข.

(พุทธ)

ถึ. ศ. ๑๕/๓๖.

๓. กัมมวรรค คือ หมวดกรรม

๓. อติสึตฺ อติอุณฺหํ อติสายมิตฺ อหุ

อิตฺติ วิสฺสุตฺตญฺญานมฺมุนฺเต อตฺเต อจฺเจนฺตฺติ มาณเว.

ประโยชน์ทั้งหลายย่อมล่วงเลยคนผู้ทอดทิ้งการงาน ด้วยอ้างว่า
หนาวนัก ร้อนนัก เย็นเสียแล้ว.

(พุทธ) ที. ปาฎิ. ๑๑/๑๕๕.

๔. อถ ปาปานิ กมฺมานิ กรํ พาโล น พุชฺชติ

เสหิ กมฺเมหิ ทุมฺเมโธ อคฺคิตฺทฺโฒว ตปฺปติ.

เมื่อคนโง่มีปัญญาทราม ทำกรรมชั่วอยู่ก็ไม่วู้สึก เขาเดือดร้อน
เพราะกรรมของตน เหมือนถูกไฟไหม้.

(พุทธ) พุ. ธ. ๒๕/๓๓.

๕. ยาทิสํ วปเต พิชํ ตาทิสํ ลภเต ผลํ

กฺลฺยาณการี กฺลฺยาณํ ปาปการี จ ปापกํ.

บุคคลหว่านพืชเช่นใด ย่อมได้ผลเช่นนั้น ผู้ทำกรรมดี ย่อม
ได้ผลดี ผู้ทำกรรมชั่ว ย่อมได้ผลชั่ว.

(พุทธ) ถึ. ถึ. ๑๕/๓๓๓.

๑๐. โย ปุพฺเพ กตถยาโณ กตฺโต นาวพฺชฺชติ

อตุถา ตสฺส ปฺลชฺชชฺชติ เย โหนฺติ อภิปฺตฺติตา.

ผู้ใด อันผู้อื่นทำความดี ทำประโยชน์ให้ในกาลก่อน แต่ไม่
รู้สึก (คุณของเขา), ประโยชน์ที่ผู้นั้นปรารถนาย่อมฉิบหาย.

(ทพฺพทรมมโปธิสฺสฺต)

ช. ขา. สคฺตค. ๒๗/๒๒๘.

๑๑. โย ปุพฺเพ กตถยาโณ กตฺโต มนุพฺชฺชติ

อตุถา ตสฺส ปวทฺถนฺนติ เย โหนฺติ อภิปฺตฺติตา.

ผู้ใด อันผู้อื่นทำความดี ทำประโยชน์ให้ในกาลก่อน ย่อม
สำนึก (คุณของเขา) ได้ ประโยชน์ที่ผู้นั้นปรารถนาย่อมเจริญ.

(ทพฺพทรมมโปธิสฺสฺต)

ช. ขา. สคฺตค. ๒๗/๒๒๘.

๑๒. โย ปุพฺเพ กรณียานิ ปจฺจนา โส กาคฺคฺมิจฺจติ

วรุณกฺกฺโข ภณฺโชว ส ปจฺจนา อนฺตปฺปติ.

ผู้ใด ปรารถนาทำกิจที่ควรทำก่อน ในภายหลัง ผู้นั้น ย่อม
เดือดร้อนในภายหลัง คุณาณพ (ผู้ประมาทแล้วรับ) หักไม้กุ่ม
ฉะนั้น.

(โปธิสฺสฺต)

ช. ขา. เอก. ๒๗/๒๓.

๑๓. สเจ ปุพฺพเพทตเหตุ สุขทุกขํ นิคจฺจติ

โพรธมกํ กตํ ปาปํ ตเมโส มฺลจฺเจ อธิ.

ถ้าประสพสุขทุกข์ เพราะบุญบาปที่ทำไว้ก่อนเป็นเหตุ ชื่อว่า
เปลื้องบาปเก่าที่ทำไว้ คุณเปลื้องหนี้ละนั้น.

(โพธิสตุต) ชุ. ชา. ปญฺปิสา. ๒๘/๒๕.

๑๔. สุขกามาณี ภูตานิ โย ทณฺเฑน วิหีสติ

อตุตฺโท สุขเมธาโน เปจฺจ โส น ลภเต สุขํ.

สัตว์ทั้งหลายย่อมต้องการความสุข ผู้ใดแสวงหาสุขเพื่อตน เบียด
เบียนเขาด้วยอาชญา ผู้นั้นละไปแล้ว ย่อมไม่ได้สุข.

(พุทฺธ) ชุ. ฐ. ๒๕/๓๒.

๑๕. สุขกามาณี ภูตานิ โย ทณฺเฑน น หีสติ

อตุตฺโท สุขเมธาโน เปจฺจ โส ลภเต สุขํ.

สัตว์ทั้งหลายย่อมต้องการความสุข ผู้ใดแสวงหาสุขเพื่อตน ไม่
เบียดเบียนเขาด้วยอาชญา ผู้นั้นละไปแล้ว ย่อมได้สุข.

(พุทฺธ) ชุ. ฐ. ๒๕/๓๒.

๑๙. นิทฺฐํ น พหุลีกเรยฺย

ชาครีย์ ภชยฺย อาตาปี

ตณฺหิ มายํ หสฺสํ จิตฺตํ

เมถุนํ วิปฺปชฺเห สวิภูตํ.

ผู้มีความเพียรไม่พียงนอนมาก พึงเสพรธรรมเครื่องตื่น พึงละ
ความเกียจคร้าน มายา ความร่าเริง การเล่น และเมถุนพร้อมทั้ง
เครื่องประดับเสียบ.

(พุทธ) บุ. ส. ๒๕/๕๑๕.

บุ. มหา. ๒๕/๔๕๗,๔๖๐.

๒๐. ปรวฺขชานุปฺสฺสิตฺต

นิจฺจํ อุชฺฌมานสญฺปิโน

อาสวา ตสฺส วฑฺฒนฺติ

อารา โส อาสวกุชฺชา.

คนที่เห็นแต่โทษผู้อื่น คอยแต่ฟังโทษนั้น อาสวะก็เพิ่มพูน
เขายังไกลจากความสิ้นอาสวะ.

(พุทธ)

บุ. ธ. ๒๕/๔๙.

๒๑. ยทา ทฺวเยสุ ฐมฺเมสุ

ปารคฺช โหติ พฺราหฺมโณ

อถสฺส สพฺเพ สํโยคา

อตุถํ กจฺจนฺติ ชานโต.

เมื่อใด พราหมณ์เป็นผู้ถึงฝั่งในธรรม ๒ อย่าง เมื่อนั้นกิเลส
เครื่องตรึงทั้งปวงของพราหมณ์ผู้นั้น ย่อมถึงความตั้งอยู่ไม่ได้.

(พุทธ)

บุ. ธ. ๒๕/๖๗.

๒๒. ยา กาจิมมา ทุคคตโย อสุม โลก ปรมฺหิ จ

อวิชชามูลกา สพฺพา อิจฺฉาโลกสมฺมุสฺสยา.

ทุคคตฺใน โลกนึ้และ โลกน้้า ล้วนมีอวิชาเป็นราก มีอิจฉาและ
โลกเป็นคำต้น.

(พุทธ) บุ. อิติ. ๒๕/๒๕๖.

๒๓. เยน สตฺถเลน โอตฺถุณฺโณ ทิสฺสา สพฺพา วิธาวติ

ตเมว สตฺถํ อพฺพยุหฺน ชาวติ น สิทฺติ.

บุคคลถูกลูกศรใดแทงแล้วยอมเล่นไปทั่วทิศ ถอนลูกศรนั้น
แล้ว ย่อมไม่เล่นและไม่จม.

(พุทธ) บุ. ส. ๒๕/๕๑๘. บุ. มหา. ๑๕/๕๐๑.

๒๔. โลภ โทโส จ โมโห จ ปุริสํ ปาปเจตสํ

หีสนฺติ อตฺตสมฺมุตฺตา ตจฺจสารํ วมผลํ.

โลภะ โทสะ โมหะ เกิดจากตัวเอง ย่อมเบียดเบียนผู้มีใจชั่ว
ดุจขุยไผ่มาต้นไผ่จะนั้น

(พุทธ) บุ. อิติ. ๒๕/๒๖๔. บุ. มหา. ๒๕/๑๘.

๕. ขันติวรรค คือ หมวดอดทน

๒๕. อตุตโนปี ประสยจ อตุถาวโห ว ขนุติโก

สคฺคโมกฺกขคฺม มคฺคํ อารุพฺโห โหติ ขนุติโก.

ผู้มีขันติ ชื่อนำพาประโยชน์มาให้ทั้งแก่ตนทั้งแก่ผู้อื่น, ผู้มีขันติ
ชื่อว่าเป็นผู้ขึ้นสู่ทางไปสวรรค์และนิพพาน.

ศ. ม. ๒๒๒.

๒๖. เกวลานปี ปาปานํ ขนุติ มุถํ นิกนฺตติ

ครทลหาทินํ มุถํ ขนติ ขนุติโก.

ขันติ ย่อมตัดรากแห่งบาปทั้งสิ้น, ผู้มีขันติชื่อย่อมขุดราก
แห่งความดิเตียนและการละเอ่อกันเป็นต้นได้.

ศ. ม. ๒๒๒.

๒๗. ขนุติโก เมตฺตวา ลภี ยสฺสตี สุขสึลฺลวา

ปิโย เทวมนุสฺसानํ มนาโป โหติ ขนุติโก.

ผู้มีขันตินับว่ามีเมตตา มีลาภ มียศ และมีสุขเสมอ, ผู้มีขันติ
เป็นที่รักที่ชอบใจของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย.

ศ. ม. ๒๒๒.

๒๘. สตฺถุโน วจโนวาทิ กโรติเยว ขนฺติโก

 ปรมา ย จ ปุชฺชาย ชินํ ปุชฺเชติ ขนฺติโก.

ผู้มีขันติ ชื่อว่าทำตามคำสอนของพระศาสดา, และผู้มีขันติ
ชื่อว่าบูชาพระชินเจ้าด้วยบูชาอันยิ่ง.

 ส. ม. ๒๒๒

๒๙. สีลสมาธิคุณานํ ขนฺติ ปธานการณํ

 สพฺเพปิ กุสลา ธมฺมา ขนฺตุยาเยว วฑฺฒนฺติ เต.

ขันติเป็นประธาน เป็นเหตุ แห่งคุณคือศีลและสมาธิ, กุศล-
ธรรมทั้งปวงย่อมเจริญ เพราะขันติเท่านั้น.

 ส. ม. ๒๒๒.

 ๖. จิตตวรรค คือ หมวตจิต

๓๐. อนวภูติจิตตสฺส สทฺธมฺมํ อวิชานโต

 ปริปลวปสาทสฺส ปญฺเภา น ปริปฺรติ.

เมื่อมีจิตไม่มั่นคง ไม่รู้พระสัทธรรม มีความเลื่อมใสเลื่อนลอย
ปัญญาย่อมไม่บริบูรณ์.

(พุทธ)

 บ. ธ. ๒๕/๒๐.

๓๑. อุปฺปมาณํ หิตํ จิตฺตํ ปริปุณฺณํ สุภาวิตํ

ยํ ปฺมาณํ กตํ กมฺมํ น ตํ ตตฺตฺราวตฺติสุตฺติ.

จิตที่ก่ออุกที่อบรมบริบูรณ์ดีแล้ว เป็นจิตหาประมาณมิได้, กรรมใดที่ทำแล้วพอประมาณ กรรมนั้นจักไม่เหลือในจิตนั้น.

(อรกโพธิสตุต)

บุ. ชา. ทุก. ๒๗/๕๕.

๓๒. อานาปานสุตฺติ ยสุต อปริปุณฺณา อภาวิตา

กาโยปี อิญฺชิต โหติ จิตฺตมฺปิ โหติ อิญฺชิตํ.

สติกำหนดลมหายใจเข้าออก อันผู้ใดไม่อบรมให้บริบูรณ์, ทั้งกายทั้งจิตของผู้นั้นก็หวั่นไหว.

(สาริปุต)

บุ. ปฎ. ๓๑/๒๕๐.

๓๓. อานาปานสุตฺติ ยสุต ปริปุณฺณา สุภาวิตา

กาโยปี อนิญฺชิต โหติ จิตฺตมฺปิ โหติ อนิญฺชิตํ.

สติกำหนดลมหายใจเข้าออก อันผู้ใดอบรมบริบูรณ์ดีแล้ว, ทั้งกายทั้งจิตของผู้นั้นก็หวั่นไหว.

(สาริปุต)

บุ. ปฎ. ๓๑/๒๕๐.

๓๔. ทีโส ทีสั ยนุต์ กยิรา

เวรี วา ปน เจริณ

มิจญาปณิหิต จิตต

ปาปิโย นั ตโต กร.

โจรกับโจรหรือไฟกับไฟ พึ่งทำความพินาศให้แก่กัน, ส่วน
จิตที่ตั้งไว้ผิด พึ่งทำเขาให้เสียหายยิ่งกว่านั้น.

(พุทธ)

บุ. ธ. ๒๕/๒๐.

๓๕. ทูรงคม อากจรั

อสริรั กุหาสย

เย จิตต สญปิเมสฺสนติ

โมกฺขนติ มารพฺพชนา.

ผู้ใดจักสำรวมจิตที่ไปไกล เทียวไปดวงเดียว ไม่มีรูปร่าง มีถ้ำ
(คือกาย) เป็นที่อาศัย, ผู้นั้นจักพ้นจากเครื่องผู้ของมารได้.
ให้ตรงได้ เหมือนช่างศรทำลูกศรให้ตรงได้ฉะนั้น.

(พุทธ)

บุ. ธ. ๒๕/๑๙,๒๐.

๓๖. น ตั มาตา ปิตา กยิรา

อญเป วาปิจ ปาตกา

สมมาปณิหิต จิตต

เสยฺยโส นั ตโต กร.

มารดาบิดาหรือญาติเหล่าอื่น ไม่พึ่งทำเหตุนั้นให้ได้, ส่วนจิต
ที่ตั้งไว้ดีแล้ว พึ่งทำเขาให้ดีกว่านั้น.

(พุทธ)

บุ. ธ. ๒๕/๒๐.

๔๐. วาริโฆว ฤเล จิตฺโต โอกโมกตอทุกโต

ปริพนุทติทํ จิตฺตํ มารเชยฺยํ ปหาตเว.

จิตนี้ถูกยกขึ้นจากอาลัยคืออกามคุณ เพื่อละที่ตั้งแห่งมาร ย่อม
คืนรน เหมือนปลาถูกจับขึ้นจากน้ำโยนไปบนบกฉะนั้น.

(พุทธ) ชุ. ฐ. ๒๕/๑๕.

๔๑. สลฺปิย วิปริเยสา จิตฺตนุเต ปรีทฺยหติ

นิमितฺตํ ปรีวชฺเชหิ สุกํ ราอุปสญฺหิตํ.

จิตของท่านย่อมเดือดร้อน เพราะเข้าใจผิด, ท่านจงเว้นเครื่อง
หมายที่สวयงามประกอบด้วยความรัก.

(อานนุท) สํ. ส. ๑๕/๒๗๗.

๔๒. เสโถ ยถา เอกมโน วาเตน น สมิริติ

เอวํ นิनुทาลสํสาสุ น สมิลฺลชนฺติ ปญฺชิตา.

ภูเขาหินแห่งที่บ ไม่สั่นสะเทือนเพราะลมฉั่นใด, บัณฑิตย่อมไม่
หวั่นไหวในนิินทาและสรรเสริญฉั่นนั้น.

(พุทธ) ชุ. ฐ. ๒๕/๒๕.

๗. ทานวรรค คือ หมดทาน

๔๒. อคคสุมี ทาน ททต อคค ปุณปี ปวทุตติ

อคค อาย จ วนุโณ จ ยโส กิตติ สุข พล.

เมื่อให้ทานในวัดอุณเลิศ บญอุณเลิศ อาย วรรณะ ยศ
เกียรติ สุข และกำลังอุณเลิศ ก็เจริญ.

(พุทธ)

บุ. อิติ. ๒๕/๒๕๕.

๔๔. อคคทายี วรรณายี

เสฏฐทายี จ โย นโร

ทิมาย ยสวา โหติ

ยตุล ยตุลูปปชติ.

ผู้ให้สิ่งที่เลิศ ให้สิ่งที่ดี ให้สิ่งที่ประเสริฐ ย่อมเป็นผู้มีอายุยืน
มียศในภพที่ตนเกิด.

(พุทธ)

อง. ปญจก. ๒๒/๕๖.

๔๕. นีหเรถว ทานน

ทินน โหติ สุนิพุกต

ทินน สุขผล โหติ

นาทินน โหติ ต ตถา.

พียงนำ (สมบัติ) ออกด้วยการให้, วัตถุที่ให้แล้วย่อมเป็นอัน
นำออกดีแล้ว, วัตถุที่ให้แล้วย่อมมีความสุขเป็นผล, ส่วนวัตถุที่ยังไม่ได้ให้
ก็ไม่มีเป็นอย่างนั้น.

(เทวดา)

ถ. ส. ๑๕/๔๓.

๔๖. ปุพฺพเพ ทานาทิ กํ ทตฺวา อิทานิ ลภตี สุขํ

มูเลว สิญฺจิตํ โหติ อคฺคเ จ ผลทายกํ.

ให้ทานเป็นต้นก่อน จึงได้สุขบัดนี้ เหมือนรดน้ำที่โคนให้ผล
ที่ปลาย.

สหทสารตฺถชาลินี.

๔๗. ยถา วาริวหา ปุรา ปริปุเรนฺติ สาครํ

เอวเมว อิตฺ ทินฺนํ เปตานํ อุกฺกปฺปติ.

ห้วงน้ำที่เต็ม ย่อมยังสาครให้เต็มได้ฉันใด, ทานที่ให้แต่โลกนี้
ย่อมสำเร็จแก่ผู้ละไปแล้วฉันนั้น.

(พุทธ)

บุ. พุ. ๒๕/๑๐.

๔๘. โส จ สพุพฺพโท โหติ โย ททาติ อฺปฺสฺสยํ

อมตฺนุทโท จ โส โหติ โย ฌมฺมมฺนุสฺสตี.

ผู้ใดให้ที่พักอาศัย ผู้นั้นชื่อว่าให้สิ่งทั้งปวง, ผู้ใดสอนธรรม
ผู้นั้นชื่อว่าให้อมตะ.

(พุทธ)

ถึ. ถ. ๑๕/๔๔.

๘. ชัมมวรรค คือ หมวดธรรม

๔๙. อชมมัม ปฏิปนฺนสฺส โย ชมฺมมฺนุสฺสํ
ตสฺส เจ วจันํ กยิรา น โส คจฺเจยฺย ทฺถกคฺคิ.

ผู้ใดสอนธรรมแก่คนปฏิบัติไม่ถูก ถ้าเขาทำตามคำของผู้นั้น
จะไม่ไปสู่ทุกคติ.

(พุทธ) ชุ. ชา สญฺเฐ. ๒๘/๓๕.

๕๐. อูปรามุจฺจิตฺโต ทุมฺเมโช สฺสุมฺมาติ ชินฺนสฺสํ
อารกา โหติ สทฺทชฺชมา นภโส ป๕วิ ยถา.

ผู้มีปัญญาทราม มีจิตใจกระด้าง ถึงฟังคำสอนของพระชินเจ้า
ก็ยังไม่ไกลจากพระสัทธรรม เหมือนดินกับฟ้า.

(ยสทตฺตเถร) ชุ. เถร. ๒๖/๓๒๓.

๕๑. ขตฺติยา พุราหฺมณา เวสฺสา สฺสทฺทา จณฺฑาลปฺกุกฺสา
อิช ชมฺมํ จริตฺวาน ภวนฺติ ติทฺธิเว สฺมา.

กษัตริย์ พราหมณ์ แพทย์ ชูทร จัณฑาล และคนงานชั้นต่ำ
ประพฤติธรรมในโลกนี้แล้ว ย่อมเป็นผู้เสมอกันในสวรรค์ชั้นไตรทิพย์.

๕๒. ตณฺหาทุติโย ปุริโส ทิมมทฺธาน สํสริ

อิตุมฺภาวณฺโณภาวํ สํสริ นาทิวตฺตติ.

คนมีตัณหาเป็นเพื่อน ท่องเที่ยวอยู่ช้านาน ไม่ล่วงพ้นสงสาร
ที่กลับกลอกไปได้.

(ปัจเจกพุทธ)

บุ. จุ. ๓๐/๓๒๐.

๕๓. นภยจ ทฺเว เปเวี จ ทฺเว

ปาริ สมุทฺทสุส ตทาหุ ทฺเว

ตโต หเว ทฺวตฺตริ วทนฺติ

สตยจ ชมฺโม อสตยจ ราช.

เขากล่าวว่า ฟ้ากับดินไกลกัน และฝั่งทะเลก็ไกลกัน แต่ธรรม
ของสัตว์บุรุษกับของอสัตว์บุรุษไกลกันยิ่งกว่านั้น.

(พราหมณ์)

บุ. ชา. อสีติ. ๒๘/๑๔๓.

๕๔. นิกฺกฺหา นิลฺลปา ชีรา อถทฺธา สฺสมาหิตา

เต เว ชมฺเม วิฐฺหนฺติ สมฺมาสมฺพุทฺทเทสิเต.

ผู้ไม่คดโกง ไม่พูดเพ้อ มีปรีชา ไม่หยิ่ง มีใจมั่นคงนั้นแล
ย่อมงดงามในธรรมที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดงแล้ว.

(พุทธ) อง. จตุกก. ๒๑/๓๔.

บุ. มหา. ๒๕/๑๕๑.

๕๕. ปฏิโสตกามี นิปฺปลํ **คฺมภีรํ ทฺททสํ อญฺญํ**

ราครตฺตา น ทกฺขนฺตํ **ตโมกฺขนฺเรน อาวฺตํ.**

ผู้ถูกราคะย่อม ถูกกองมืด (อวิชชา) ห่อหุ้มแล้ว ย่อมไม่เห็น
ธรรมสำหรับฝืนใจอันละเอียดลออ ลึกซึ้ง ซึ่งเห็นได้ยาก.

(พุทธ) **ที. มหา. ๑๐/๔๑.**

๕๖. ยทา จ พุทฺธา โลกสฺมํ **อุปฺปชฺชนฺติ ปภฺงฺกรา**

เต อิมํ ฆมฺมํ ปกาเสนฺตํ **ทฺกฺขุปฺสฺมคามินํ.**

เมื่อพระพุทธเจ้า ผู้ทำความสว่างเกิดขึ้นในโลก, พระองค์ย่อม
ประกาศธรรมสำหรับดับทุกข์นี้.

(สาริปุตฺต) **ขุ. ปฏิ. ๓๑/๔๑๘.**

๕๗. ยสฺส สพฺรหฺมจารีสฺสุ **การโว นฺุปลพฺภตฺติ**

อารกา โหติ สทฺธมฺมา **นภํ ปเวียฯ ยถา.**

ผู้ใดไม่มีความเคารพในเพื่อนพรหมจารี, ผู้นั้นย่อมห่างจาก
พระสัทธรรม เหมือนฟ้ากับดินฉะนั้น.

(ภคฺุเถร) **ขุ. เถร ๒๖/๓๑๑.**

๕๘. เย จ โข สมุมทกขาเต ชุมเม ชุมมานวุตติโน

เต ชนา ปารเมสุสนติ มจจุเชยย์ สุกุตตร.

ชนเหล่าใดประพฤติธรรม ในธรรมที่พระพุทธเจ้ากล่าวดีแล้ว,
ชนเหล่านั้น จักข้ามแดนมฤตยูที่ข้ามได้ยาก.

(พุทธ)

บุ. ฐ ๒๕/๒๖.

๕๙. โย อิจฺเจ ทิพฺพโภคณจ ทิพฺพมาญฺญํ ยสํ สุขํ

ปาปานิ ปริวชเชตฺวา ติวริํ ชุมมมาจเร.

ผู้ใด บรรณาโภคทรัพย์ อายุ ยศ สุข อันเป็นทิพย์, ผู้นั้น
พึงงดเว้นบาปทั้งหลาย แล้วประพฤติสุจริตธรรม ๓ อย่าง.

(ราชธิดา)

บุ. ชา. มหา. ๒๘/๓๐๖.

๖๐. โย จ อปฺปมฺปิ สุตฺวาน ชุมมํ กาเยน ปสฺสติ

ส เว ชุมมธโร โหติ โย ชุมมํ นปฺปมชฺชติ.

ผู้ใดฟังธรรมแม้น้อย ย่อมเห็นธรรมด้วยกาย ผู้ใดไม่ประมาท
ธรรม ผู้นั้นแล ชื่อว่าผู้ทรงธรรม.

(พุทธ)

บุ. ฐ. ๒๕/๔๙.

๖๔. อจฺฉิ ยถา วาตเวเคน จิตฺตํ

อตุถํ ปเลติ น อุเปติ สงฺขํ

เอวํ มุนี นามกายา วิมุตฺโต

อตุถํ ปเลติ น อุเปติ สงฺขํ.

เปลวไฟที่ถูุกกำลังลมพัดดับวูบไป ย่อมกำหนดนับไม่ได้ฉันใด,
ผู้รู้พ้นไปแล้วจากนามกาย ดับวูบไป ย่อมกำหนดนับไม่ได้ฉันนั้น.

(พุทธ) บุ. ส. ๒๕/๕๓๕.

บุ. จุ. ๓๐/๑๓๖.

๖๕. อินฺทฺริยานิ มนุสฺसानํ

หิตาย อหิตาย จ

อรกฺขิตานิ อหิตาย

รกฺขิตานิ หิตาย จ.

อินทรีย์ของมนุษย์มีอยู่เพื่อประโยชน์ และมีใช้ประโยชน์ คือ
ที่ไม่รักษา ไม่เป็นประโยชน์, ที่รักษา จึงเป็นประโยชน์.

(ปาราสริยเถร)

บุ. เถร. ๒๖/๓๗๒.

๖๖. ตสฺมา หิ ปณฺทิตो โปโส

สมฺปสฺสํ อตุถมตุตโน

โลภสฺส น วสํ กจฺเจ

หนนฺยย ทิสกํ มนํ.

ผู้เป็นบัณฑิต เมื่อเล็งเห็นประโยชน์ตน ไม่พึงลู่อำนาจของ
โลภะ พึงกำจัดน้ำใจที่ละโมภเสีย.

(พุทธ)

บุ. ชา. ปกิณณก. ๒๗/๓๕๖.

๖๗. นกขตุต์ ปฐิมาเนนุต์ อดุดถ พาล์ อุปจจกา

 อดุโธ อดุดสุส นกขตุต์ ก็ กริสฺสนุติ ตารกา.

 ประโยชน์ได้ล่งเลยคนเขลาผู้มีวถือฤกษ์อยู่, ประโยชน์เป็นฤกษ์
 ของประโยชน์ ควงดาวจกทำอะไรได้.

(โพธิสตุต)

 บุ. ชา. เอก. ๒๗/๑๖.

๖๘. น ธาฐ พลวา พาลโ สาหส์ วินุเทเต ธนั

 กนุทนุตเมตต์ ทุมเมธั กทุณนุติ นิรยั ภูสั.

 คนเขลา มีกำล้ง หาทรัพย้อย่างผลุนผลัน ไม่ดี, นายนิรยบาล
 ย่อมมุดคนงัมีปัญญาทรามผู้คร่ำครวญอยู่นั้น ไปสู่รกรอันร้ายกาจ.

(มโหสถโพธิสตุต)

 บุ. ชา. วิส. ๒๗/๔๒๕.

๖๙. ปญจ กามคฺฌา โลก มโนคฺฌา ปเวทิตา

 เอตุถ ฉนุทั วิราชิตวา เอวั ทุกุขา ปมฺจจติ.

 กามคฺฌ ๕ ในโลก มีใจเป็นที ๖ อันท่านชี้แจงไว้แล้ว, บุคคล
 คลายความพอใจในกามคฺฌนี้แล้ว ย่อมพ้นจากทุกขัได้อย่างนี้.

(พุทธ)

 ถั. ส. ๑๕/๒๓.

๗๐. **ปรทกขุปธานน โย อตฺตโน สุขมิจฺจติ**

เวรตฺตคฺคตฺตญฺเอย เวรา โส น ปริมุจฺจติ.

ผู้ใด ต้องการสุขเพื่อตน ด้วยการก่อทุกข์แก่ผู้อื่น, ผู้นั้น
ชื่อว่า พัวพันไปด้วยเวร ย่อมไม่พ้นจากเวร.

(พุทธ)

บุ. ธ. ๒๕/๕๓.

๗๑. **ปริตฺตํ ทารุมารุญฺห ยถา สีเท มหณฺณเว**

เอวํ กุสฺสิตมาคมฺม สาธุชีวปี สีหติ.

คนเกาะไม้พินเล็ก ๆ พิงจมลงในทะเลฉันใด คนมั่งมีอาศัยความ
เกียจคร้านก็ล่มจมฉันนั้น.

(วิมลเถร)

บุ. เถร. ๒๖/๓๐๘.

๗๒. **พลํ จนฺโท พลํ สุริโย พลํ สมณพฺรหฺมณา**

พลํ เวลา สมุทฺทสุส พลาติพลมิตฺถิโย.

พระจันทร์ พระอาทิตย์ สมณพราหมณ์ และฝั่งทะเล ต่างก็
มีกำลัง, แต่สตรีมีกำลังยิ่งกว่ากำลัง (เหล่านั้น).

(มหาชนก)

บุ. ชา. นวก. ๒๗/๒๖๑.

๓๓. พหุณี วัต อตุถาย อุปุชชุนติ ตถาคตา

อิตุถีนํ ปุริสานญจ เย เต สานการกา.

พระตถาคตเจ้าย่อมเกิดขึ้น เพื่อประโยชน์แก่คนหมู่มาก คือ
สตรีและบุรุษผู้ทำตามคำสอน.

(วงกีสเถร)

บุ. เถร. ๒๖/๔๓๗.

๓๔. ยตุถ โปสํ น ชานนติ ชาติยา วินยเนน वा

น ตตุถ มานํ กยิราถ วสํ อญปิคาเก ชเน.

ในทีใด ยังไม่รู้จักคนโดยกำเนิดหรือโดยชนบประเพณี เมื่ออยู่
ในที่นั้น หมุ่คนที่ยังไม่รู้จักกัน ไม่ควรทำความถือตัว.

(มหาทพุทธโพธิสตุต)

บุ. ชา. จตุกก. ๒๗/๑๓๑.

๓๕. เย จ กาหุนติ โอวาทำ นรา พุทุเชน เทลิตํ

โสตุถิ ปรี คมิสสนุนติ วลาเหเนว วาณิชา.

คนใด จัดทำตามโอวาทำที่ผู้รู้แสดงแล้ว คนนั้นจักถึงฝั่งที่สวัสดิ
เหมือนพ่อค้าถึงฝั่งที่สวัสดิเพราะมีวลาหก.

(พุทุช)

บุ. ชา. กุ. ๒๗/๗๑.

๑๐. ปัญญาบรรค คือ หมวดปัญญา

๑๕. อุปปัสสูตตัย ปุริโส พลิทโทว ชีรติ

มถานิ ตสฺส วทฺตฺตติ ปญฺญา ตสฺส น วทฺตติ.

คนผู้สดับน้อยนี้ ย่อมแก่ไป เหมือนวัวแก่ อ้วนแต่เนื้อ แต่
ปัญญาไม่เจริญ.

(พุทธ) ชุ. ฐ. ๒๕/๓๕.

๘๐. ชิวทวาปี สปปญฺโปี อปี วิตฺตปริกฺขยา

ปญฺปิย จ อลาเกน วิตฺตวาปี น ชิวติ.

ถึงสิ้นทรัพย์ ผู้มีปัญญาก็เป็นอยู่ได้, แต่อับปัญญาแม้มีทรัพย์
ก็เป็นอยู่ไม่ได้.

(มหากปฺปินเถร) ชุ. เถร. ๒๖/๓๕๐.

๘๑. ปญฺญา พุทฺธิสมฺปนฺโน วิชานวิธิกวิโท

กาลญฺญิ สมยญฺญิ จ ส ราชวสตี วเส.

ผู้มีปัญญา ถึงพร้อมด้วยความรู้ ฉลาดในวิธีจัดการงาน
รู้กาลและรู้สมัย เขาพึงอยู่ในราชการได้.

(พุทธ) ชุ. ชา. มหา. ๒๘/๓๓๕.

๘๒. ปญฺปา หิ เสฏฺเฐ กุสลา วทนฺติ

นกุขตุตราชาริว ตารกานํ ค

สีลํ สีริ จาปี สตยจ ชมฺโม

อนวายิกา ปญฺปวโต ภวนฺติ.

คนฉลาดกล่าวว่า ปัญญาประเสริฐ เหมือนพระจันทร์ประเสริฐ
กว่าดาวทั้งหลาย แม้ศีลสิริและธรรมของสัตบุรุษยอมไปตามผู้มี
ปัญญา.

(สภกคโพธิสตุต)

บุ. ชา. จตุตาพีส. ๒๗/๕๔๑.

๘๓. มตุตาสุขปริจจาคา

ปสฺเส เจ วิปฺลํ สุขํ

จเช มตุตาสุขํ ซีโร

สมปสฺสํ วิปฺลํ สุขํ.

ถ้าพึงเห็นสุขอันไพบูลย์ เพราะยอมเสียสละสุขส่วนน้อย ผู้มี
ปัญญาแล้งเห็นสุขอันไพบูลย์ ก็ควรสละสุขส่วนน้อยเสีย.

(พุทธ)

บุ. ฐ. ๒๕/๕๓.

๘๔. ยถํ ลทฺธาน ทุมฺเมโธ

อนตุถํ จรติ อตุตโน

อตุตโน จ ปเรสยจ

หีสาย ปฏิปชฺชติ.

คนมีปัญญาทราม ได้ยศแล้วยอมประพฤตสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์
แก่ตน ย่อมปฏิบัติเพื่อเบียดเบียนทั้งตนและผู้อื่น.

(หตุถาจริย)

บุ. ชา. เอก. ๒๗/๔๐.

๘๕. ยาวเทว อนตฺถาย ปิตุํ พาลสุตฺต ชยติ

หฺนฺติ พาลสุตฺต สุกฺกํ มุทฺธํ อสุตฺต วิปตฺตํ.

ความรู้เกิดแก่คนพาล ก็เพียงเพื่อความฉิบหาย, มันทำสมอง
ของเขาให้เขว, ย่อมฆ่าส่วนที่ขาวของคนพาลเสีย.

(พุทธ) ชุ. ฐ. ๒๕/๒๔.

๘๖. โย จ วสุตฺตํ ชีเว ทุปฺปญฺโปกฺก อสมฺมาหิตํ

เอกาหํ ชีวิตํ เสยฺโย ปญฺญวณฺตสุตฺต ฌายิโน.

ผู้ใดมีปัญญาทราม มีใจไม่มั่นคง พึ่งเป็นอยู่ตั้งร้อยปี, ส่วนผู้มี
ปัญญาแห่งพินิจ มีชีวิตอยู่เพียงวันเดียว ดีกว่า.

(พุทธ) ชุ. ฐ. ๒๕/๑๕.

๑๑. ปมาทวรรค คือ หมวดประมาท

๘๗. พหุมนฺปิ เจ สํหิต ภาสฺมาโน

น ตกฺกโร โหติ นโร ปมตฺโต

โคโปว คาโว คณฺยํ ปเรถํ

น ภาควา สามญฺปิสุตฺต โหติ.

หากกล่าวพุทธพจน์ได้มาก แต่เป็นคนประมาท ไม่ทำตาม
พุทธพจน์นั้น ก็ไม่มีส่วนแห่งสามัญญผล เหมือนคนเลี้ยงโค คอยนับ
โคให้ผู้อื่นฉะนั้น.

(พุทธ) ชุ. ฐ. ๒๕/๑๗.

๘๘. ยลฺหิ กิจฺจํ ตทปวิทฺธํ อกิจฺจํ ปน กยฺริติ

อุณฺณพานํ ปมตฺตทานํ เตสํ วทฺตฺตมฺหิตฺติ อาสวา.

คนทอดทิ้งกิจที่ควรทำ ไปทำกิจที่ไม่ควรทำ เมื่อเขาถือตัว
มีวประมาท อาสวะย่อมเจริญ.

(พุทธ)

บุ. ธ. ๒๕/๕๔.

๘๙. โย จ ปุพฺพเพ ปมชฺชิตฺวา ปจฺจนา โส นปฺปมชฺชติ

โสมนํ โลกํ ปภาเสติ อพฺภา มุตฺโต ว จนฺทิมมา.

เมื่อก่อนประมาท ภายหลังไม่ประมาท เขาชื่อว่ายังโลกนี้ให้
สว่าง เหมือนพระจันทร์พ้นจากเมฆหมอกฉะนั้น.

(องคุลิมาลเถร)

ม. ม. ๑๓/๔๘๖.

๑๒. ปาปวรรค กิเ อ หมวดบาป

๙๐. อิทฺ โสจติ เปจฺจ โสจติ ปาปการี อุกฺยตฺถ โสจติ

โส โสจติ โส วิหฺลปฺปติ ทิสฺวา กมฺมกิลฺลิตฺตมตฺตโน.

ผู้ทำบาป ย่อมเศร้าโศกในโลกนี้ ละไปแล้วก็เศร้าโศก ชื่อว่า
เศร้าโศกในโลกทั้งสอง, เขาเห็นกรรมอันเศร้าหมองของตน จึง
เศร้าโศกและเดือดร้อน.

(พุทธ)

บุ. ธ. ๒๕/๑๗.

๕๑. อุทพินทุนิปาเตน อุทกมุโภปี ปุริติ

 อาปุริติ พาโล ปาปสุต โลกั โลกปี อาจัน.

 แม่หมื่อน้ำยังเต็มด้วยหยาดน้ำนั้นใด, คนเขลาสั่งสมบาปแม่ทีละ
 น้อย ๆ ก็เต็มด้วยบาปนั้นนั้น.

(พุทธ)

 บุ. ฐ. ๒๕/๓๑.

๕๒. เอกั ชมมัม อติตสุต มุสาวาทิสุต ชนตุโน

 วิติณฺณปรโลกสุต นตฺถิ ปาปี อการियัม.

 คนพุดเท็จ ถ่วงสัตยธรรมเสียอย่างหนึ่ง ไม่คำนึงถึงโลกหน้า
 จะไม่พึงทำบาปเป็นอันไม่มี.

(พุทธ)

 บุ. ฐ. ๒๕/๓๘.

๕๓. น หิ ปาปี กตัม กมฺมัม สชฺชชิว มุจฺจติ

 ทหนตัม พาลมฺนเวติ ภสฺสมาจฺจนฺโนว ปาวโก.

 บาปกรรมที่ทำแล้วยอมไม่เปลี่ยนแปลง เหมือนนมสดที่รีดใน
 วันนั้น, บาปยอมตามเผาคนเขลา เหมือนไฟที่เถ้ากลบไว้.

(พุทธ)

 บุ. ฐ. ๒๕/๒๔.

๕๔. ปาณิมุหิ เจ วโณ นาสฺส หเรยฺย ปาณินา วิสํ

นาพฺพณํ วิสมนฺเวติ นตฺถิ ปาปํ อกุพฺพโต.

ถ้าฝ่ามือไม่มีแผล ก็พึงนำยาพิษไปด้วยฝ่ามือได้ ยาพิษซึมเข้า
ฝ่ามือไม่มีแผลไม่ได้ฉันใด, บาปย่อมไม่มีแก่ผู้ไม่ทำฉันนั้น.

(พุทธ) बु. ष. ๒๕/๓๑.

๕๕. โย จ สเมติ ปาปานิ อญฺญุณฺณานิ สพฺพโส

สมิตตฺตา หิ ปापानํ สมโณติ ปวฺจจติ.

ผู้ใดระงับบาปน้อยใหญ่ได้โดยประการทั้งปวง ท่านเรียกผู้นั้น
ว่าสมณะ เพราะเป็นผู้ระงับบาปทั้งหลายได้.

(พุทธ) बु. ष. ๒๕/๕๐.

๕๖. วาณิโชน ญํ มคฺคํ อปฺปสตฺโต มหาทฺธโน

วิสํ ชีวิตฺกาโมว ปาปานิ ปรีวชฺชเย.

ควรงดเว้นบาปเสีย เหมือนพ่อค้ามีพวคน้อย มีทรัพย์มาก
เว้นหนทางที่มีภัย และเหมือนผู้รักชีวิต เว้นยาพิษเสีย ฉะนั้น.

(พุทธ) बु. ष. ๒๕/๓๑.

๑๓. ปุคคถรรวค คือ หมวดบุคคล

๕๗. อจฺจยํ เทสยฺนุตฺตํ โย เจ น ปฏิกฺขุหติ

โกปนฺนโร โทสกรุ ส เวรํ ปฏิมุจฺจติ.

เมื่อเขาขอโทษ ถ้าผู้ใดมีความขุ่นเคือง โกรธจัด ไม่ยอมรับ
ผู้นั้นชื่อว่าหมกแควไว้.

(เทวดา)

ถึ. ศ. ๑๕/๓๔.

๕๘. อปฺปกา เต มนุสฺเสสุ เย ชนา ปารคามิโน

อถายํ อิตรา ปชา ตีรเมวานุชวติ.

ในหมู่มนุษย์ คนที่ถึงฝั่ง (นิพพาน) มีน้อย, ส่วนประชา
นอกนี้ วิ่งอยู่ตามชายฝั่ง.

(พุทธ)

บุ. ฐ. ๒๕/๒๖.

๕๙. อสุภาย จิตฺตํ ภาวเหิ เอกคฺคํ สฺสมาหิตํ

สติ กายคตา ตฺยตฺถุ นิพฺพิทาพฺหุโล ภว.

จงอบรมจิตให้แน่วแน่นมั่นคง ด้วยอสุภสังขยา จงมีสติไปในกาย
จงมีความเบื่อหน่ายมาก (ในสังขารทั้งปวง).

(วงกีสเถร)

ถึ. ศ. ๑๕/๒๗๗.

๑๐๓. เอวัง มนุสฺสส โปสฺสส พาลสฺส อวิชานโต
สารมฺภา ชายเต โกโธ โลปี เตเนว ทยฺหติ.

ความโกรธเกิดขึ้นแก่คนโง่เขลาไม่รู้แจ้ง เพราะความแข่งดี เขา
ย่อมถูกความโกรธนั้นแลเผา.

(โพธิสุต) ชุ. ชา. ทสก. ๒๗/๒๘๐.

๑๐๔. โอนทโร โย สหเต ชิมฺจนํ
ทานุโต ตปฺสฺสี มิตปานโกชโน
อาหารเหตุ น กรฺติ ปาปี
ตํ เว นรํ สมณฺมาหุ โลก.

คนใดมีท้องพ่อง ย่อมทนความหิวได้ ผู้ฝึกตนมีความเพียร
กินดื่มพอประมาณ ไม่ทำบาปเพราะอาหาร ท่านเรียกคนนั้นแล ว่า
สมณะในโลก.

ชุ. ชา. ทสก. ๒๗/๒๗๔.

๑๐๕. กามะ คิทฺฐา กามรตา กามะสุ อธิมุจฺจिता
นรา ปาปานิ กตฺวาน อุปปชฺชนฺติ ทฺทุกฺคิ.

นรชนผู้กำหนดในกาม ยินดีในกาม หมกมุ่นในกาม ทำบาป
ทั้งหลาย ย่อมเข้าถึงทุกคติ.

(ปัจเจกพุทธ) ชุ. ชา. สกฺ. ๒๘/๓๓.

๑๐๖. คาเม วา ยทิวารญเป นิรุเน วา ยทิวา ฤเล

ยตุถ อรหุโต วิหรนุติ ตัม ฐุมิรามณเยยกัม.

พระอรหันต์ทั้งหลาย อยู่ในที่ใด ก็บ้านก็ตาม ป่าก็ตาม
ที่ลุ่มก็ตาม ที่ดอนก็ตาม ที่นั้นย่อมเป็นภูมินำร้นรมย์.

(พุทธ) บุ. ฐ. ๒๕/๒๘.

๑๐๗. โจทิตา เทวทุเตหิ เย ปมชชุนติ มาณวา

เต ทิมรตุตัม โสจนุติ หีนกาญุปคา นรา.

คนเหล่าใด อันเทวดาตัดเศแล้ว ยังประมาทอยู่, คนเหล่านั้น
เข้าถึงกายอันแล้ว ย่อมเศร้าโศกสิ้นกาลนาน.

(พุทธ) ม. อุป. ๑๔/๓๔๖.

๑๐๘. โจโร ยถา สนุชฺชมุเข คหิโต

สภมฺมุนา หลยปติ ปาปชฺชโม

เอวํ ปชา เปจฺจ ปรมฺหิ โลเก

สภมฺมุนา หลยปติ ปาปชฺชโม.

โจรผู้มีความชั่ว ถูกเขาจับได้ซึ่งหน้า ย่อมเดือดร้อนเพราะกรรม
ของตนนั้นใด ประชาผู้มีความชั่ว ละไปแล้ว ย่อมเดือดร้อน
เพราะกรรมของตนในโลกหน้านั้นนั่น.

(รฎุคฺपालเถร) บุ. เถร. ๒๖/๓๗๕.

๑๐๘. ชาติตถุโธ ธนถุโธ โคตตถุโธ จ โย นโร

สญฺปาตี อติมญฺเปติ ตํ ปราภวโต มุขํ.

คนใด หยิ่งเพราะชาติ หยิ่งเพราะทรัพย์ หยิ่งเพราะสกุล ย่อม
ดูหมิ่นญาติของตน ชื่อนั้นเป็นเหตุแห่งความเสื่อมของคนนั้น.

(พุทธ) บุ. สุ. ๒๕/๓๔๗.

๑๐๙. ตํ พุรุมิ อุปนฺนุโตติ กามสฺส อนเปกฺขินํ

คนฺธา ตสฺส น วิหฺขนฺติ อตาริ โส วิสตุตฺติกํ.

เราเรียกผู้ไม่เชื่อใยในกามทั้งหลายนั้นว่าผู้สงบ, เครื่องร้อยรัด
ของเขาไม่มี เขาจึงข้ามค้ำหาว่าวุ่นไปได้.

(พุทธ) บุ. สุ. ๒๕/๕๐๑. บุ. มหา. ๒๕/๒๕๕, ๒๕๗.

๑๑๐. เตชวาปี หิ นโร วิภฺกฺขโณ

สกุโกโต พหุชนสฺส ปุชฺชิตो

นารินํ วสฺสโกโต น ภาสติ

ราหุณา อุปฺหโตว จนฺทิมมา.

ถึงเป็นคนมีเดช มีปัญญาเฉียบแหลม อันคนเป็นอันมากสักการบูชา
อยู่ในอำนาจของสตรีเสียแล้ว ย่อมไม่รุ่งเรือง เหมือนพระจันทร์ถูก
พระราหูบังละนั้น.

(พุทธ) บุ. ชา อสีติ. ๒๘/๑๒๗.

๑๑๕. น เว อนตฺถกฺกสฺสเลน อตฺถจฺริยา สุขาวหา

หาเปติ อตฺถํ ทุมฺเมโธ กปิ อารามิโก ยถา.

การบำเพ็ญประโยชน์โดยไม่ฉลาดในประโยชน์ ก็นำความสุขมาให้ไม่ได้เลย, ผู้มีปัญญาทรมาย่อมพำประโยชน์ จนถึงเฝ้าสวน ฉะนั้น.

๑๕.

๑๑๖. น หิ สพฺเพสุ ๕านสุ ปุริโส โหติ ปญฺหิโต

อิตฺถิปี ปญฺหิตา โหติ ตตฺถ ตตฺถ วิจกฺขณา.

บุรุษจะเป็นบัณฑิตในที่ทั้งปวงก็หาไม่, แม้สตรีก็เป็นบัณฑิตมีปัญญาเทียบแหลมในที่นั้น ๆ ได้เหมือนกัน.

(เทวดา)

บุ. ชา. อฎฺฐก. ๒๗/๒๔๑.

๑๑๗. นิหฺนทาย นปฺปเวเชยฺย

น อฺญณฺเมยฺย ปสฺสิติโต ภิกฺขุ

โลกํ สห มจฺจฺริเยน

โกธํ เปสฺสนิยฺยจฺจ ปนฺนุเทยฺย.

ภิกษุไม่ควรหวั่นไหวเพราะนินทา ได้รับสรรเสริญ ก็ไม่ควรเหิมใจ ฟังสรรเสริญความโลกกับความตระหนี่ ความโกรธ และความส่อเสียดเสีย.

(พุทธ) บุ. ส. ๒๕/๕๑๖.

บุ. มหา. ๒๕/๔๖๔, ๔๖๖.

๑๑๘. ปณฺฑิตโธ จ วิยตุโธ จ วิภาวี จ วิจกฺขโณ

จิปปิ โมเจติ อตุตฺตานํ มา ภายิตฺตภาคมิสฺสตี.

ผู้ฉลาดเทียบแหลม แสดงเหตุและไม่ใช้เหตุได้แจ่มแจ้ง และ
คาดเห็นผลประจักษ์ ย่อมเปลื้องตน (จากทุกข์) ได้ฉับพลัน อย่า
กลัวเลย เขาก็กลับมาได้.

(ราช)

พ. ช. มหา. ๒๘/๓๔๔.

๑๑๙. ปณฺฑิตโธติ สมณฺปิโธ เอกจริยํ อธิสฺสึโธ

อถาปี เมถุนเณ ยุตฺโต มนุโทว ปริกิสฺสตี.

ผู้ตั้งใจประพฤติตนเป็นคน โสค เขารู้กันว่าเป็นบัณฑิต, ส่วน
คนโง่ฝึกไฝในเมถุน ย่อมเศร้าหมอง.

(พุทธ) พ. ส. ๒๕/๔๕๔.

พ. มหา. ๒๙/๑๘๖.

๑๒๐. ปหาย ปญฺจาวรณานิ เจตฺโส

อุปฺกุกิเลสฺส พฺยปฺนุชฺช สพฺเพ

อนิสฺสึโธ เจตฺวา สิเนหโทสํ

เอโก จเร ขคฺคฺวิสาณกปโป.

ผู้ฉลาดและเครื่องกั้นจิต ๕ ประการ กำจัดอุปกิเลสทั้งหมด ตัดรัก
และชังแล้ว อันค้นหาและทิวฏฐิอาศัยไม่ได้ พึงเที่ยวไปผู้เดียวเหมือน
นอแรดฉะนั้น.

(พุทธ) พ. ส. ๒๕/๓๓๘.

พ. จ. ๓๐/๔๑๐.

๑๒๑. ปุตุตา มตุถิ ธนมตุถิ อิติ พาลอ วิหญปติ

อตตา หิ อตุตโน นตุถิ กุโตะ ปุตุตา กุโตะ ธน.

คนเขลาคิดว่า เรามีบุตร เรามีทรัพย์ จึงเดือดร้อน, ที่แท้ตน
ของคนก็ไม่มี จะมีบุตร มีทรัพย์ มาแต่ที่ไหนเล่า.

(พุทธ) बु. ธ. ๒๕/๒๓.

๑๒๒. พุระหุมัติ มาตาปิตโร ปุพุพาจริยาตี วุจเจอร์

อาหุเนยยา จ ปุตุตานัง ปชาย อนุกมุปกา.

มารดาบิดา ท่านว่าเป็นพรหม เป็นบูรพาจารย์ เป็นที่นับถือ
ของบุตร และเป็นผู้อนุเคราะห์บุตร.

(โศณโพธิสตุต) बु. ชา. สตุตติ. ๒๗/๖๖.

๑๒๓. มฐวา มลุปตี พาลอ ยาว ปาปี น ปจจติ,

ยทา จ ปจจตี ปาปี อถ ทุกขํ นิคจจติ.

ตราบเท่าที่บาปยังไม่ให้ผล คนเขลาจึงเข้าใจว่ามีรสหวาน, แต่
บาปให้ผลเมื่อใด คนเขลาย่อมนประสพทุกข์เมื่อนั้น.

(พุทธ) बु. ธ. ๒๕/๒๔.

๑๒๔. ยี่ อุตฺตฤกกา สงฺฆมฺรณฺติ อถฤกขา พญฺ ชนฺ

สิปฺปนฺโต อสิปฺปา วา ลฤกขา ตานิ ฤณฺชเร.

คนไม่มีโชค มีศิลป์หรือไม่มีศิลป์ก็ตาม ขวนขวายรวบรวม
ทรัพย์ใดไว้ได้เป็นอันมาก ส่วนคนมีโชคย่อมบริโภคทรัพย์เหล่านั้น.

(พุทธ) ชุ. ชา. ติก. ๒๗/๑๑๗.

๑๒๕. ยี่ ยี่ ชนปทํ ยาติ นิคเม ราชธานีโย

สพฺพตฺถ ปุชิต โหติ โย มิตฺตานํ น ทฺพฤติ.

ผู้ไม่ประทุษร้ายมิตร ไปสู่แว่นแคว้น ตำบลหรือเมืองหลวง
ใด ๆ ก็ตาม ย่อมมีผู้นับชานในที่ทั้งปวง.

(เดมิยโพธิสตุต) ชุ. ชา. มหา. ๒๘/๑๕๔.

๑๒๖. ยโต จ โหติ ปาปิโจ อหิริโก อนาทโร

ตโต ปาปี ปสวติ อปายํ เตน คจฺจติ.

คนปรารถนาลามก ไม่ละอาย ไม่เอื้อเฟื้อ เพราะเหตุใด, เขา
ย่อมสร้างบาปเพราะเหตุนั้น เขาไปสู่อบาย เพราะเหตุนั้น.

(พุทธ) ชุ. อิติ. ๒๕/๒๕๖.

๑๒๗. ยมฺหา ฐมฺม วิชานเนยฺย สมนฺนํสํพุทฺธเทสิถํ

สกุจฺจํ นํ นมสฺเสยฺย อคฺคิหุคฺคํ พุราหฺมโณ.

บุคคลรู้แจ้งธรรม ที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดงแล้ว จาก
ผู้ใด ฟังนอบน้อมผู้นั้นโดยเคารพ เหมือนพราหมณ์นับถือการบูชาไฟ
ฉะนั้น.

(พุทธ)

จุ. ธ. ๒๕/๖๘.

๑๒๘. ยสฺส ปาปํ กตํ กมฺมํ กุสเลน ปิถียติ

โสมนํ โลกํ ปภาเสติ อพฺภา มุตฺโตว จนฺทิมฺหา.

ผู้ใดทำกรรมชั่วแล้ว ละเสียได้ด้วยกรรมดี, ผู้นั้นย่อมยังโลกนี้
ให้สว่าง เหมือนพระจันทร์พ้นจากเมฆหมอกฉะนั้น.

(อังกุลิมาล)

ม. ม. ๑๒/๔๘๓.

๑๒๙. ยสฺส รุกฺขสฺส ฉายาย นิสีเทยฺย สยฺเยย วา

น ตสฺส ตาขํ ภณฺเชยฺย มิตฺตทุพฺโภ หิ ปาปโก.

บุคคลนั้นหรืออนที่ร่มเงาต้นไม้ใด ไม่ควรหักกิ่งต้นไม้
นั้น, เพราะผู้ประทุษร้ายมิตร เป็นคนเลวทราม.

(โพธิสต)

จุ. ชา. มหา. ๒๘/๒๖.

๑๓๐. เย จ ชมฺมสุตฺต กุสลา โปราณสุตฺต ทิสฺสปติ

จาริตฺตเตน จ สมฺปยุนา น เต กุจฺจนฺตติ ทุกฺคตี.

ชนเหล่าใด จลาตในขนบธรรมเนียมโบราณ และประกอบด้วย
จารีตประเพณีดี, ชนเหล่านั้น ย่อมไม่ไปสู่ทุกคติ.

(โศณโฑริสฺสฺสฺส) ชุ. ชา. สฺสฺสฺส. ๒๘/๖๓.

๑๓๑. เย น กาทฺหฺนฺตติ โอิวาทํ นรา พุทฺธเชน เทลิตํ

พฺยสนํ เต คมฺมิตฺตสุตฺตติ รุกฺขสีหิว วาณิชา.

ผู้ใดจักไม่ทำตามโอวาทที่ผู้รู้แสดงแล้ว, ผู้นั้นจักถึงความย่อยยับ
เหมือนพ่อค้าถึงความย่อยยับเพราะพวกโจรสลัดฉะนั้น.

(พุทฺธ) ชุ. ชา. ทุก. ๒๗/๗๑.

๑๓๒. โย จตฺตทานํ สมฺภูกฺกเส ปเร จ อวชานติ

นิหิโนฺน เสน มานนํ ตํ ชญฺปิ วสฺโส อิติ.

ผู้ใดยกย่องตนและดูหมิ่นผู้อื่น, เป็นคนเลวเพราะการถือตัวเอง
พึงรู้ผู้นั้นว่าเป็นคนเลว.

(พุทฺธ) ชุ. สฺ. ๒๕/๓๕๑.

๑๓๓. โย จ สีสลยจ ปณฺณจ สุตลยจตุตถนิ ปสฺสติ

อุภินุณหตถํ จรติ อตฺตโน จ ปรสฺส จ.

ผู้ใดเห็นศีล ปัญญา และสุตะ ในตน. ผู้นั้นย่อมประพตติ
ประโยชน์ตนและผู้อื่นทั้ง ๒ ฝ่าย.

(โพธิสตุต) ชุ. ขา. สตุตถ. ๒๗/๒๒๑.

๑๓๔. โย จ เมตฺตํ ภวตติ อปฺปมณฺโณ ปณฺณิสฺสโต

ตณฺห สโยชนา โหหนฺติ ปสฺสโต อูปธิกฺขณํ.

ผู้ใดมีสติเฉพะหน้า เจริญเมตตาไม่มีประมาณ, สักโยชน
ของผู้เห็นความสิ้นแห่งอุปธิ นั้น ย่อมเบาบาง.

(พุกุท) อง. อฏฺฐก. ๒๓/๑๕๒.

๑๓๕. โย ทนฺธกาเล ตรติ ตรณฺเีย จ ทนฺธเย

อโยนิโส สฺวิธานน พาลอ ทุกฺขํ นิคจฺจติ.

ผู้ใดยอมริบในกาลที่ควรซ้ำ และซ้ำในกาลที่ควรริบ, ผู้นั้น
เป็นคนเขลา ย่อมถึงทุกข์ เพราะการจัดทำโดยไม่แยกคาย.

(สมภูตเถร) ชุ. เถร. ๒๖/๓๑๓.

๑๓๖. โย ทนุชกาลเถ ทนุเชติ ตรณียะ จ ตารเย

โยนิโส สัวิธานน สุขัม ปโปปติ ปณฺทิตฺโต.

ผู้ใดเข้าไปในกาลที่ควรเข้า และรีบในกาลที่ควรรีบ, ผู้นั้นเป็นผู้
ฉลาด ย่อมถึงสุข เพราะการจัดทำโดยแยบคาย.

(สมมุตเถร)

จุ. เถร. ๒๖/๓๑๓.

๑๓๗. โย น หนฺติ น ฆาเตติ น ชินาติ น ชาปเย

เมตฺตโส สพฺพญฺทานํ เวรนฺตสุส น เคนจฺ.

ผู้ใดไม่ฆ่าเอง ไม่ให้ผู้อื่นฆ่า ไม่ชนะเอง ไม่ให้ผู้อื่นชน,
ผู้นั้น ชื่อว่ามีเมตตาต่อสัตว์ทั้งปวง และไม่มีเวรกับใคร ๆ.

(พุทธ)

อง. อฎฺฐก. ๒๓/๑๕๒.

๑๓๘. โย มาตรํ ปิตฺรํ วา

มจฺโจ ชมฺเมน โปสฺติ

อิเชว นํ ปสฺสฺนฺติ

เปจฺจ สกฺเข ปโมทฺติ.

ผู้ใดเลี้ยงมารดาบิดาโดยธรรม บัณฑิตย่อมสรรเสริญผู้นั้นใน
โลกนี้, เขาจะไปแล้ว ย่อมบันเทิงในสวรรค์.

(สุวณฺสามโพนฺธิตฺต)

จุ. ชา. มหา. ๒๘/๑๕๖.

๑๓๕. โย เว กตญญู กตเวทิตี ธีโร

กถยาณมิตรโต ทพุหฤตติ จ โหติ

ทฤชิตตส สกุกจจ กโรติ กิจจ

ตถาวิธ สปุปริส วทนติ.

ผู้มีปรีชาใจ เป็นคนกตัญญูกตเวทิตี มีกถยาณมิตรสนิทสนมกัน และช่วยทำกิจของมิตรผู้ตกยากโดยเต็มใจ ท่านเรียกคนอย่างนั้นว่า สัตบุรุษ.

(สรภงคุโพธิสตุต)

บุ. ชา. จตุตาพีส. ๒๓/๕๔๑.

๑๔๐. โย หเว อธิมทาย ภุชมาโน ปลายติ

น หิ เต อธิมตถิติ ตํ ชลปา วสโล อิติ.

ผู้ใด กู้หนี้ยามากินมาใช้แล้วหลบหนีไป ด้วยปฏิเสธว่าหนี้ของท่านไม่มี ฟังรู้ผู้นั้นว่าเป็นคนเลว.

(พุทธ)

บุ. ส. ๒๕/๓๔๐.

๑๔๑. โย โหติ พุยตุโต จ วิจารณ์โท จ

พหุสตุโต ฐมมธโร จ โหติ

ฐมมสตุ โหติ อนุฐมมจารี

ส ตาทิส วุจจติ สงมโสภโณ.

ผู้ใดเป็นคนฉลาด แก่แล้วกล้า เป็นผู้ฟังมาก ทรงธรรม และประพฤติธรรมสมควรแก่ธรรม, คนเช่นนั้นท่านเรียกว่า ยังหมู่ให้ดังงาม.

(พุทธ)

อง. จตุก. ๒๑/๑๐.

๑๔๒. รากถุจ โทสถุจ ปหา โมหั

สนุทาลยิตฺวาน สัโยชนานิ

อสนุตถั ชีวิตสงฺขมฺหิ

เอโก จเร ขคฺควิสถณกปโป.

บัณฑิตละราคะ โทสะ และโมหะ ทำลายสังโยชน์ได้แล้ว
ย่อมไม่หวาดเสียวในสิ้นชีวิต. พึงเที่ยวไปผู้เดียวเหมือนนอแรด
ฉะนั้น.

(พุทธ) พุ. ส. ๒๕/๓๓๕.

พุ. จุ. ๓๐/๔๒๖, ๔๒๗.

๑๔๓. สเจ อินฺทริยสมฺปนฺโน

สนุโต สนฺติปเท รโต

ธเรติ อนฺติมํ เทหิ

เชตฺวา มารํ สวาหนํ.

ถ้าเป็นผู้มีอินทรีย์สมบูรณ์ สงบและยินดีในทางสงบแล้ว จึงชื่อว่า
ชนะมารพร้อมทั้งพาหนะ ทรงไว้ซึ่งกายอันมีในที่สุด.

(พุทธ)

พุ. อิติ. ๒๕/๒๗๑.

๑๔๔. สเจ ภายถ ทฺกฺขสฺส

สเจ โว ทฺกฺขมปฺปิยํ

มา กตฺถ ปาปกํ กมฺมํ

อาวี วา ยทิ วา รโห.

ถ้าท่านกลัวทุกข์ ถ้าท่านไม่รักทุกข์, ก็อย่าทำบาปกรรมทั้งใน
ที่แจ้งทั้งในที่ลับ.

(พุทธ)

พุ. อุ. ๒๕/๑๕๐.

๑๔๕. สพฺพทา ทิสฺสา อหฺมฺปริกมฺม เจตฺตฺวา

เนวชฺฌคฺคา ปิยตฺรมตฺตนา กุจฺฉิ

เอวํ ปิโย ปุณฺณ อตฺตฺวา ปเรถํ

ตสฺมา น ทิเส ปริ อตฺตกาโม.

เราคิดค้นหาทุกทิศแล้ว ก็ไม่พบผู้อื่นซึ่งเป็นที่รักยิ่งกว่าตน
ในที่ไหน ๆ, ถึงผู้อื่นก็มีคนเป็นที่รักมากอย่างนี้ เพราะฉะนั้น ผู้รักตน
จึงไม่ควรเบียดเบียนผู้อื่น.

(พุทธ)

ถ. ส. ๑๕/๑๐๕.

๑๔๖. สลาภํ นาทิมณฺเฑยฺย นาลุเปถํ ปิหฺยณฺจเร

อณฺเฑถํ ปิหฺยํ ภิกฺขุ สมาริ นาริคฺคจฺจติ.

ไม่พึงดูหมิ่นลาภของตน ไม่ควรเที่ยวปรารภนาลาภของผู้อื่น
ภิกษุปรารภนาลาภของผู้อื่น ย่อมไม่บรรลุสมาธิ.

(พุทธ)

ขุ. ธ. ๒๕/๖๕.

๑๔๗. สาทิเยสุ อหฺมฺสฺสวํ อติมานํ จ โน ยฺโต

สณฺโห จ ปฏฺฐิภาณฺวา น สทฺโธ น วิรชฺชติ.

ผู้ไม่ระเริงไปในอารมณ์ที่ชอบใจ ไม่ประกอบในความดูหมิ่น
เป็นผู้ละเอียดเลียบแหลม ย่อมไม่เชื่อง่าย ไม่หน่ายแห่ง.

(พุทธ) ขุ. ส. ๒๕/๕๐๑.

ขุ. มหา. ๒๕/๒๗๕, ๒๗๕.

๑๔๘. สารตุตา กามโภเกสุ คิทฐา กามเมสุ มุจฺฉิตา

อติสาร์ น พุชฺฌนฺติ มจฺฉา จิปฺปาว โอตฺตทิตฺ.

ผู้คิดใจในการบริโภคกาม ยินดีหมกมุ่นในกามทั้งหลาย ย่อม
ไม่รู้สึกรู้สียงความถลำตัว เหมือนปลาถลันเข้าลอบที่เขาตกไว้ไม่รู้สึกรู้สียง
ฉะนั้น.

(พุทธ)

ถ. ส. ๑๕/๑๐๘.

๑๔๙. สุปีเนน ยถาปี สงฺกตฺ

ปฏฺิพุทฺโธ ปุริโส น ปสฺสตี

เอวมุปี ปิยาติตฺ ชนํ

เปตํ กาลกตํ น ปสฺสตี.

คนผู้ตื่นขึ้นแล้ว ย่อมไม่เห็นอารมณ์อันประจวบด้วยความฝัน
ฉนใด, คนผู้อยู่ย่อมไม่เห็นชนอันตนรักทำกาละล่วงไปฉนนั้น.

(พุทธ) บ. ส. ๒๕/๔๕๒.

บ. มหา. ๒๕/๑๕๑,๑๕๒.

๑๕๐. เสหิ ทารหิ อสนฺตุฏฺโธ เวสฺยาสุ ปทฺสฺสตี

ทฺสฺสตี ปฺรทารเสสุ

ตํ ปฺรทาวโต มฺขํ.

ผู้ไม่สำนึกรู้ด้วยภริยาของตน ย่อมชุกชุนในหญิงแพศยา และ
ประทุษร้ายในภริยาของคนอื่น, นั่นเป็นเหตุแห่งความเสื่อม.

(พุทธ)

บ. ส. ๒๕/๓๔๘.

๑๔. ปุณฺณวรรค คือ หมวดบุญ

๑๕๑. อิธ นนฺทติ เปจฺจ นนฺทติ กตปุณฺณํ อุกฺกตฺถ นนฺทติ

ปุณฺณํ เม กตฺถติ นนฺทติ ภิกฺขุโย นนฺทติ สุกฺคิ คโต.

ผู้ทำบุญแล้ว ย่อมยินดีในโลกนี้ ตายแล้ว ย่อมยินดี ชื่อว่า
ย่อมยินดีในโลกทั้งสอง. เขา ย่อมยินดีที่เราทำบุญไว้แล้ว ไปสู่สุคติ
ย่อมยินดียิ่งขึ้น

(พุทธ)

บุ. ฐ. ๒/๑๗.

๑๕๒. อิธ โมทติ เปจฺจ โมทติ กตปุณฺณํ อุกฺกตฺถ โมทติ

โส โมทติ โส ปโมทติ ทิสฺวา กมฺมวิสุทฺธิมตฺตโน.

ผู้ทำบุญแล้ว ย่อมบันเทิงในโลกนี้ ละไปแล้ว ย่อมบันเทิง
ชื่อว่า ย่อมบันเทิงในโลกทั้งสอง, เขาเห็นความบริสุทธิ์แห่งกรรมของ
ตนแล้ว ย่อมบันเทิงปราโมทย์.

(พุทธ)

บุ. ฐ. ๒๕/๑๗.

๑๕๓. ปุณฺณปฺปญฺเจ ปุริโส กยิรา กยิราเถนํ ปุณฺณปฺปญฺ

ตมฺหิ ฉนฺทํ กยิราถ สฺวโข ปุณฺณปิตฺส อจฺจโย.

ถ้าบุรุษจะพึงทำบุญ ควรทำบุญนั้นบ่อย ๆ ควรทำความพอใจ
ในบุญนั้น การสั่งสมบุญนำความสุขมาให้.

(พุทธ)

บุ. ฐ. ๒๕/๓๐.

๑๕๔. มามณเฑียร ปุณฺณิสฺส น มตฺตํ อากมิสฺสติ
อุทฺทินฺนุทฺทินฺนุทาเตน อุทฺทุมฺโหปี ปุริติ
อาปุริติ ธีโร ปุณฺณิสฺส โลกํ โลกปี อจินฺ.

ไม่ควรดูหมิ่นต่อบุญว่า มีประมาณน้อย จัดไม่มาถึง, แม้
หมื่อน้ำย่อมเต็มได้ด้วยหยาดน้ำที่ตก ฉนใด, ผู้มีปัญญาสั่งสมบุญ
แม้ทีละน้อย ๆ ย่อมเต็มได้ด้วยบุญ ฉนนัน.

(พุทธ) บุ. ฐ. ๒๕/๓๑.

๑๕๕. สหาโย อุตฺตชาตฺสฺส โหติ มิตฺตํ ปุณฺปิปุณฺ
สยํ กตานิ ปุณฺณานิ ตํ มิตฺตํ สมฺปฺรายิกํ.

สหายเป็นมิตรของคนผู้มีความต้องการเกิดขึ้นบ่อย ๆ, บุญ
ทั้งหลายที่ตนทำเอง บุญนั้นจะเป็นมิตรในสัมปรายภพ.

(พุทธ) ส. ส. ๑๕/๕๑.

๑๕. มัจจวรรค คือ หมวดความตาย

๑๕๖. อจฺยนฺติ อโหฺรตฺตา ชีวิตํ อุปรุชฺฌติ
อายุ ชีวิติ มจฺจานํ กุณฺนทีนฺว โอทกํ.

วันคืนย่อมล่วงไป ชีวิตย่อมหมดเข้าไป อายุของสัตว์ย่อม
สิ้นไป เหมือนน้ำแห่งแม่น้ำน้อย ๆ ฉะนั้น.

(พุทธ) ส. ส. ๑๕/๑๕๕. บุ. มหา. ๒๕/๑๔๔.

๑๕๓. อปฺปมาเย มนุสฺสทานํ หิเพยฺย นํ สุปริโส

จเรยฺยาทิตฺตลีโสว นตฺถิ มจฺจุสฺส นาคโม.

อายุของมนุษย์มีน้อย คนดีพึงดูถูกอายุนั้นเสีย พึงประพาดิศจ
คนที่ศรัทธาถูกไฟไหม้ มฤตยูจะไม่มาถึงย่อมไม่มี.

(พุทธ) ถึ. ส. ๑๕/๑๕๘. ขุ. มหา. ๑๕/๑๔๓.

๑๕๔. ทหรา จ มหนฺตา จ เย พาลา เย จ ปญฺฑิตา

สพฺเพ มจฺจุวสฺสึ ยนฺติ สพฺเพ มจฺจุปรายนา.

ทั้งเด็ก ทั้งผู้ใหญ่ ทั้งเขลา ทั้งฉลาด ล้วนไปสู่อำนาจแห่ง
ความตาย ล้วนมีความตายเป็นเบื้องหน้า.

(พุทธ) นัย- ที. มหา. ๑๐/๑๔๑. ขุ. สุ. ๒๕/๔๔๘.

๑๕๕. น อนฺตลิกฺเข น สมฺมุตฺตมชฺเช

น ปพฺพตานํ วิวรํ ปวีลํ

น วิชฺชตี โส ชคตฺตปฺปเทโส

ยตฺตรกฺขิตํ นปฺปสฺสหายฺย มจฺจุ.

จะอยู่ในอากาศ อยู่กลางสมุทร เข้าไปสู่หีบเขา ก็ไม่พ้นจาก
มฤตยูได้ ประเทศคือดินแดนที่มฤตยูจะไม่รุกรานผู้อยู่ ไม่มี.

(พุทธ) ขุ. ธ. ๒๕/๓๒.

๑๖๐. ปุณฺณานิ เหว ปจฺฉินฺนุตฺติ พุยาสตุตฺตมณฺสี นริ

อติตฺตํ เหว กามสฺสุ อนฺตโก กุรุเต วสฺสิ.

ความตายย่อมทำคนเก็บดอกไม้ (กามคุณ) มีใจซ่องในอารมณ์
ต่าง ๆ ไม่อึดในกาม ไว้ในอำนาจ.

(พุทธ) บุ. ธ. ๒๕/๒๑.

๑๖๑. ยถา ทณฺฑเทณ โคปาโล คาโว ปาเชติ โคจริ

เอวํ ชรา จ มจฺจุ จ อาญฺ ปาเชนฺติ ปาณินิ.

ผู้เลี้ยงโค ย่อมต้องผูกโคไปสู่ที่หากินด้วยพลองจั่นโค, ความแก่
และความตาย ย่อมต้อนอายุของสัตว์มีชีวิตไปจั่นนั้น.

(พุทธ) บุ. ธ. ๒๕/๓๓.

๑๖๒. ยถาปี กุมฺภการสฺส กตา มตฺตติกาชนา

สพฺเพ เกทปริยนฺตา เอวํ มจฺจาน ชีวิติ.

ภาชนะดินที่ช่างหม้อทำแล้ว ล้วนมีความแตกเป็นที่สุด จั่นโค,
ชีวิตของสัตว์ทั้งหลาย ก็จั่นนั้น.

(พุทธ) นัย-ที. มหา. ๑๐/๑๔๑. บุ. สุ. ๒๕/๔๔๘.

๑๖๓. ยถา วาริวโห บูโร วเห รุกฺเข ปถุสเช

เอวํ ชราย มรณน วุญฺหนฺเต สพุพปาณิน.

ห้วงน้ำที่เต็มฝั่ง ฟุ้งพัดต้นไม้ซึ่งเกิดที่ตลิ่งไปฉนั้นใด, สัตว์มี
ชีวิตทั้งปวง ย่อมถูกความแก่และความตายพัดไปฉนั้นนั้น.

(เตมียโพธิสตุต)

บุ. ชา. มหา. ๒๘/๑๖๔.

๑๖. วาจาบรรค คือ หมวดวาจา

๑๖๔. กลุยาณิเมว มุญฺเจยฺย น หิ มุญฺเจยฺย ปาปิกํ

โมกฺโข กลุยาณียา สาธุ มุตฺวา ตปฺปติ ปาปิกํ.

พึงเปล่งวาจางามเท่านั้น ไม่พึงเปล่งวาจาชั่วเลย การเปล่งวาจา
งามยังประโยชน์ให้สำเร็จ คนเปล่าวาจาชั่วย่อมเดือดร้อน.

(พุทธ)

บุ. ชา. เอก. ๒๗/๒๘.

๑๖๕. ตเมว วาจํ ภาเสยฺย ยายตฺตานํ น ตาปเย

ปเร จ น วิหีเสยฺย สวา เว วาจา สุภาสิตา.

บุคคลพึงกล่าววาจาที่ไม่เป็นเหตุยังตนให้เดือดร้อน และไม่
เหตุเบียดเบียนผู้อื่น, วาจาฉนั้นแล เป็นสุภาสิต.

(วงกีสเถร)

บุ. ส. ๒๕/๔๑๑.

๑๖๖. นาคีเวลล์ ปภาเสยย น ตุณฺหิ สพุพทา ลียา

อวิกิณฺณ มิตฺ วาจํ ปตฺเต กาเล อุทฺทริเย.

ไม่ควรพูดจนเกินกาล ไม่ควรนิ่งเสมอไป เมื่อถึงเวลา ก็ควรพูด
พอประมาณ ไม่พินเฟือ.

(พุทธ)

บุ. ชา. มหา. ๒๘/๓๓๘.

๑๖๗. ปิยวาจเมว ปาเสยย ยา วาจา ปญฺญินฺนุทิตา

ยํ อนาทาย ปาปานิ ปเรสํ ภาสเต ปิยํ.

ควรกล่าววาจาที่น่ารักอันผู้ฟังยินดีเท่านั้น เพราะคนดีไม่นำพา
คำชั่วของผู้อื่นแล้ว กล่าวแต่คำไพเราะ.

(วงศ์สเถร)

บุ. สุ. ๒๕/๔๑๒.

๑๖๘. ปุริสสุสฺส หิ ชาตสุสฺส กุธาริ ชายเต มุเข

ยาย จินฺนุทิติ อตฺตทานํ พาโล ทพฺพภาสิตํ ภณฺ.

คนที่เกิดมา มีฝั่งเกิดอยู่ในปาก คนโง่กล่าวคำไม่ดี ก็ชื่อว่า
เอาฝั่งจากตัวเอง.

(พุทธ)

อง. ทสก. ๒๔/๑๘๕.

๑๖๕. ยญฺหิ กยฺรํ ทญฺหิ วเท ยํ น กยฺรํ น ตํ วเท

อกโรนฺตุ ภาสฺมานํ ปริชานนฺตุ ปณฺชิตา.

บุคคลทำอะไรใด ควรพูดสิ่งนั้น 'ไม่ทำอะไรใด' 'ไม่ควรพูดสิ่งนั้น',
บัณฑิตย่อมกำหนดรู้คนที่ 'ไม่ทำ' 'ได้แต่พูด'.

(हारितेय) बु. गेर. २६/३०९.

๑๗๐. โย อตฺตเหตุ ปฺรเหตุ ฐนเหตุ จ โย นโร

สกุญฺญโ ๕ มุสา พฺรุติ ตํ ชญฺปา วสฺโส อิติ.

คนใด ถูกอ้างเป็นพยาน เบิกความเท็จ เพราะตนก็ดี เพราะ
ผู้อื่นก็ดี เพราะทรัพย์ก็ดี ฟังรู้ว่าผู้นั้นเป็นคนเลว.

(พุทธ) बु. सु. २५/३५०.

๑๗๑. โย นิनुทियํ ปสฺสตี ตํ वा นิनुทตี โย ปสฺสตีโย

วิจฺฉินาตี มุเชน โส กลี กลินา เตน สุขํ น วิनुทตี.

ผู้ใดสรรเสริญคนควรติ หรือติคนที่ควรสรรเสริญ, ผู้นั้นย่อม
เก็บโทษด้วยปาก เขาไม่ได้สุขเพราะโทษนั้น.

(พุทธ) อัง. จตุกก. ๒๑/๔.

๑๗๒. สหุสมปี เจ วาจา อนตฺตปทสฺสยหิตา

เอกํ อตฺตปทํ เสยฺโย ยํ สุตฺวา อุปสมฺมตฺติ.

ถ้ามีวาจาที่ประกอบด้วยข้อความซึ่งเป็นประโยชน์แม่ตั้งพัน,
ข้อความที่เป็นประโยชน์ บทเดียว ที่ฟังแล้วสงบระงับได้ ประเสริฐ
กว่า.

(พุทธ)

บุ. ธ. ๒๕/๒๘.

๑๗. วิริยวรรค คือ หมวดความเพียร

๑๗๓. อุปฺปกนฺปี เมธาวิ ปาภณฺน วิจกฺขโณ

สมฺภูตฺตํ อตฺตทานํ อณฺ อคฺคิวิ สนฺนํ.

ผู้มีปัญญาเฉลียวฉลาด ย่อมตั้งตนได้ด้วยต้นทุนเมื่อน้อย
เหมือนคนก่อไฟน้อยขึ้นฉะนั้น.

(พุทธ)

บุ. ชา. เอก. ๒๗/๒.

๑๗๔. อโมฆํ ทิวสํ กริรา อุปฺปน พหุเกน วา

ยํ ยํ วิวหเต รตฺติ ตทฺนนฺตสฺส ชีวิทํ.

ควรทำวันคืนไม่ให้เปล่าจากประโยชน์น้อยหรือมาก เพราะ
วันคืนผ่านบุคคลใดไป ชีวิตของบุคคลนั้น ย่อมพร่องจากประโยชน์
นั้น.

(สิริมณฑเถร)

บุ. เถร. ๒๖/๓๓๕.

๑๗๘. โย จ สัตถุจ อญฺหญจ ตินา ภิกฺขุโย น มนุสฺสํ

กรํ ปุริสกิจฺจานิ โส, สุขา น วิหายติ.

ผู้ไม่สำคัญความหนาวและความร้อนให้ยิ่งไปกว่าหญา ทำกิจ
ของบุรุษ ย่อมไม่เสื่อมจากความสุข.

(พุทธ) ที. ปาฎิ. ๑๑/๑๕๕.

๑๗๙. สัทธาพรรค กือ หมวดศรัทธา

๑๗๙. เอโกปิ สทฺโธ เมธาวิ อสฺสทฺธานํ จ ปาตินํ

ชมฺมญฺโศ สีสสมฺปนฺโน โหติ อตุถาย พนฺธุณํ.

ผู้มีศรัทธา มีปัญญา ตั้งในธรรม ถึงพร้อมด้วยศีล แม้นคน
เดียว ย่อมเป็นประโยชน์แก่ญาติและพวกพ้องผู้ไม่มีศรัทธา.

(ปสุตติกเถร) ขุ. เถร. ๒๖/๓๐๖.

๑๘๐. ทสฺสนกาโม สีสวตํ สทฺชมฺมํ โสตุมิจฺจติ

วิเนยฺย มจฺเจรมลํ ส เว สทฺโชติ วุจฺจติ.

ผู้ใด ใครเห็นผู้ศีล ปรารถนาฟังพระสัทธรรม กำจัดมลทิน
คือความตระหนี่ได้, ผู้นั้นแล ท่านเรียกว่าผู้มีศรัทธา.

(พุทธ) อัง. ติก. ๒๐/๑๕๑.

๑๘๑. สทุธิ สึเถน สมฺปนฺโน ยโถโภคสมปฺปิโต

ยํ ยํ ปเทถํ ภชติ ตตฺถ ตตฺถเวว ปุชฺชิตฺ.

ผู้มีศรัทธา ประกอบด้วยศีล เพียบพร้อมด้วยยศและโภคะ จะ
ไปสู่ถิ่นใด ๆ ก็มีคนบูชาในถิ่นนั้น ๆ.

(พุทธ) ชุ. ธ. ๒๕/๕๕.

๑๘๒. เย นํ ทนฺนติ สทุชชาย วิปฺปสนฺเนน เจตสา

ตเมว อนฺนํ ภชติ อสุมี โลกํ ปรมฺหิ จ.

คนใดมีใจ phóngโล ให้ข้าวด้วยศรัทธา, คนนั้นย่อมได้ข้าว ทั้ง
ในโลกนี้ ทั้งในโลกหน้าเหมือนกัน.

(พุทธ) สํ. ส. ๑๕/๘๒.

๑๘. สึถวรรค คือ หมวดศีล

๑๘๓. อาทิ สึลํ ปติญฺเฐจ จ กลฺยาณานญจ มาตุกํ

ปมฺขํ สพุพฺพมฺมานํ ตสฺมา สึลํ วิโสชเย.

ศีลเป็นที่พึ่งเบื้องต้น เป็นมารดาของกัลยาณธรรมทั้งหลาย
เป็นประมุขของธรรมทั้งปวง เพราะฉะนั้น ควรชำระศีลให้บริสุทธิ์.

(สึลวเถร) ชุ. เถร. ๒๖/๓๕๘.

๑๘๔. อวณญเปจ อภิตุติญจ ทุสสิโล ลภเต นโร

วณญ กิตุติ ปัสสญจ สทา ลภติ สีลวา.

คนผู้ทุศีลยอมได้รับความติเตียนและความเสียชื่อเสียง ส่วนผู้มี
ศีล ย่อมได้รับชื่อเสียงและความยกย่องสรรเสริญทุกเมื่อ.

(สีลวเถร)

บุ. เถร. ๒๖/๓๕๓.

๑๘๕. อิเชว กิตุติ ลภติ เปจจ สกเค จ สุมโน

สพพตฺถ สุมโน ชโร สีเลสุ สุตมาหิโต.

ผู้มีปรีชา มั่นคงดีแล้วในศีล ย่อมได้รับชื่อเสียงในโลกนี้ ละไป
แล้ว ย่อมดีใจในสวรรค์ ชื่อว่าย่อมดีใจในที่ทั้งปวง.

(สีลวเถร)

บุ. เถร. ๒๖/๓๕๔.

๑๘๖. อิเชว นินฺท ลภติ เปจจาปาเย จ ทุมฺมโน

สพพตฺถ ทุมฺมโน พาโล สีเลสุ อสมมาหิโต.

คนเขลา ไม่มั่นคงในศีล ถูกติเตียนในโลกนี้ และละไปแล้ว
ย่อมเสียใจในอบาย ชื่อว่าย่อมเสียใจในที่ทั้งปวง.

(สีลวเถร)

บุ. เถร. ๒๖/๓๕๕.

๑๘๗. กายเนน วาจา จ โยธ สญฺโปก

มนธา จ กิลฺลิจิ น กโรติ ปาป

น อตฺตเหตุ อลิกํ ภณฺมาติ

ตถาวิชฺฌี สีสวนฺตํ วทนฺติ.

ผู้ใดในโลกนี้ สำรวมทางกายวาจาและใจ ไม่ทำบาปอะไร ๆ และไม่พูดพล่อย เพราะเหตุแห่งตน, ท่านเรียกคนอย่างนั้นว่า ผู้มีศีล.

(สรภงฺกโพรฺธิสฺสฺต)

บุ. ชา. จตุตทาพีธ. ๒๗/๕๔๐.

๑๘๘. ตสฺมา หิ นารี จ นโร สีสวา

อญฺเญคุเปตํ อุปวสุสุโปสฺสํ

ปฺลฺลปฺปานิ กตฺตาน สฺสุขุทฺริยานิ

อนินฺนุทิตา สคฺคฺมุเปนฺติ ๕าน.

เพราะฉะนั้น หญิงและชายผู้มีศีล รักษาอุโบสถประกอบด้วยองค์ ๘ ทำบุญอันมีสุขเป็นกำไร จึงไม่ถูกติเตียน ย่อมเข้าถึงสถาน สวรรค์.

(พทุฑ)

อง. ติก. ๒๐/๒๗๖.

๑๘๕. น เวทา สมุปรายาย น ชาติ นปี พนุชวา

สกลจ สีสันสุทนต์ สมุปรายสุขาวห.

เวทมนตร์ ชาติกำเนิด พวกพ้อง นำสุขมาให้ในสัมปรายภพ
ไม่ได้, ส่วนศีลของตนที่บริสุทธิ์ดีแล้ว จึงนำสุขมาให้ในสัมปรายภพได้
(โพธิสตต)

บุ. ชา. ปญจก. ๒๗/๑๗๕.

๑๘๐. พหุสุโตปี เจ โหติ สีสัน สุสมาหิต

อุภเยน น ปัสสนุติ สีสัน จ สุเตน จ.

ถ้าเป็นพหุสุต มั่นคงดีในศีล บัณฑิตย่อมสรรเสริญเขาด้วยคุณ
๒ ประการ คือด้วยศีลและด้วยสุตะ.

(พุทธ)

อง. จตุกก. ๒๑/๕.

๑๘๑. โย จ วสุตตัม ชีเว พุทฺธิโล อสมาหิต

เอกาหิ ชีวิตฺ เตโย สีสันนุตตส ฌายิน.

ผู้ไม่มีศีล ไม่มั่นคง พึ่งเป็นอยู่ตั้งร้อยปี, ส่วนผู้มีศีล เพ่ง
พินิจ มีชีวิตอยู่วันเดียว ประเสริฐกว่า.

(พุทธ)

บุ. ฐ. ๒๕/๒๕.

๑๕๒. สีลเมวิช ติกุเขถ อสุมี โลก สุกุจิคม์

สีลํ หิ สพุพสมุปัตติ อูปนามติ เสวิตํ.

พึงศึกษาศีลในโลกนี้ เพราะศีลที่ศึกษาดีแล้วเสพแล้วในโลกนี้.

ย่อมน้อมนำมาซึ่งสมบัติทั้งปวง.

(สีลวเถร)

ช. เถร. ๒๖/๓๕๗.

๑๕๓. สีลํ รุกเขยยุ เมธาวิ ปตฺตยาโน ตโย สฺสุเข

ปสฺสํ วิตุตฺติลาภญจ เปจฺจ สกุเต ปโมทนํ.

ผู้มีปัญญาเมื่อปรารถนาสุข ๓ อย่าง คือ ความสรรเสริญ

ความได้ทรัพย์ และความละไปบันเทิงในสวรรค์ ก็พึงรักษาศีล.

(สีลวเถร)

ช. เถร. ๒๖/๓๕๗.

๑๕๔. สีลวา หิ พหุ มิตฺเตต สญฺปิเมนาธิคจฺจติ

ทฺตุสฺสีโล ปน มิตฺเตตฺติ หิ ธมฺมเต ปาปมาจฺรํ.

ผู้มีศีลย่อมได้มิตรมากด้วยความสำรวม ส่วนผู้ไม่มีศีล ประพฤติ

ชั่ว ย่อมแตกจากมิตร.

(สีลวเถร)

ช. เถร. ๒๖/๓๕๗.

๒๐. เสวนาวรรค คือ หมวดคบหา

๑๕๕. อสนุเต นฺุปเสเวยฺย สนุเต เสเวยฺย ปญฺุทฺติโต

อสนุโต นิรยํ เหนฺุติ, สนุโต ปาเปฺนฺุติ สุกฺคตี.

บัณฑิตไม่พึงคบอัสตบรุษ พึงคบสัสตบรุษ เพราะอัสตบรุษย่อม
นำไปสู่นรก สัสตบรุษย่อมให้ถึงสุคติ.

(โพธิสตุต)

ชฺุ. ชา. วิส. ๒๗/๔๓๗.

๑๕๖. ตกรํ ว ปลาเสน โย นโร อุนยฺุหฺุติ

ปตฺุตาปี สุรภี วายนฺุติ เอวํ ธีรฺุปเสวนา.

คนห่ออกฤษณาด้วยใบไม้ แม้ใบไม้ก็หอมไปด้วยฉันทิ, การ
คบกับนักปราชญ์ก็ฉันทิ.

(โพธิสตุต)

ชฺุ. ชา. วิส. ๒๗/๔๓๗.

๑๕๗. น ปาปชนสฺุเสวี อจฺุจนฺุตฺุสุขเมรฺุติ

โคธาณฺุถลํ กกณฺุฎฺุฎา ว กสิ ปาเปติ อตฺุตนํ.

ผู้คบคนชั่ว ย่อมถึงความสุขโดยส่วนเดียวไม่ได้, เขาย่อมยังตน
ให้ประสบโทษ เหมือนกิ้งก่าเข้าฝูงเหี้ยฉะนั้น.

(โพธิสตุต)

ชฺุ. ชา. เอก. ๒๗/๔๖.

๑๕๘. ปาปมิตฺเต วิชฺเชตฺวา ภาชเยยฺยตมปฺกฺกเถ

โอบาทะ จสฺส ติฏฺฐเยยฺย ปตฺถนุโถ อจลํ สุขํ.

ผู้ปรารถนาความสุขที่มั่นคง พึงเว้นมิตรชั่วเสีย คบแต่บุคคล
สูงสุด และพึงตั้งอยู่ในโอบาทของท่าน.

(วิมลเถร)

บุ. เถร. ๒๖/๓๐๕.

๑๕๙. ปุตฺติมจฺฉํ กุสฺสฺสฺส เอย โย นโร อุนฺนยฺยหฺติ

กุสฺสฺสฺส ปุตฺติ วายฺยหฺติ เอย พาลุปฺเสวนา.

คนห่อปลาเน่าด้วยใบหญ้าคา แมหญ้าคาก็พลอยเหม็นเน่าไปด้วย
ฉันใด, การคบกับคนพาลก็ฉันนั้น.

(ราชธิดา)

บุ. ชา มหา. ๒๘/๓๐๓.

๒๐๐. ยาทิสํ กุรุเต มิตฺตํ ยาทิสญฺจฺจฺปเสวติ,

โสปี ตาทิสโก โหติ สหฺวาโส หิ ตาทิส.

คบคนเช่นใดเป็นมิตร และสมคบคนเช่นใด, เขาก็เป็นคนเช่น
นั้น เพราะการอยู่ร่วมกันย่อมเป็นเช่นนั้น.

(โพธิสตฺต)

บุ. ชา. วิส. ๒๓/๔๓๗.

๒๐๑. สทุเรน จ เปสเลน จ

ปลญไวกตา พหุสสุเตน จ

สจิตฺ หิ กรยย ปลญทโิต.

ภทโท สปลฺปริเสหิ สงฺคโม.

บัณทิต พิงทำความเป็นเพื่อนกับคนที่ศรัทธา มีศีลเป็นที่รัก
มีปัญหาและเป็นพหุสสุต, เพราะการสมาคมกับคนดี เป็นความเจริญ.

(อานนุทเถร)

ช. เถร. ๒๖/๔๐๕.